



มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๔๘ ตอนที่ ๔๗๑ – ๔๘๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์



แนวทางเจริญวิปัสสนา

๔๗๑



ขอความต่อไปใน **อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ทุติยปัณณาสก์ อุปาสก-
วรรคที่ ๕ อุปาลีสสูตร**

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อุบาลี เสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด อยู่ลำบาก ทำความวิเวก
ได้ยาก ยากที่จะอธิมยในการอยู่ผู้เดียว ป่าทั้งหลายเห็นจะน่าใจของภิกษุผู้ไม่ได้
สมาธิไปเสีย

ดูกร อุบาลี ผู้ใดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิ จักสังเวยเสนาสนะ
คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ผู้นั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลง หรือจักฟุ้งซ่าน

ท่านผู้ฟังควรที่จะได้สังเกตว่า เมื่อท่านพระอุบาลีกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ท่านปรารถนาเพื่อสังเวยเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ทำไมพระผู้มีพระภาค
ไม่ทรงอนุโมทนา เพราะเหตุว่าแต่ละบุคคลมีอัธยาศัยในการสะสมมาที่ต่างกันจริง ๆ
และผู้ที่รู้ดีกว่าบุคคลอื่น คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเหตุนี้พระผู้มีพระภาค
จึงตรัสกับท่านพระอุบาลีว่า

ดูกร อุบาลี เปรียบเหมือนมีห้วงน้ำใหญ่อยู่ มีข้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗
ศอกกึ่ง มาถึงเข้า ข้างตัวนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า ไฉนหนอเราลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วพึงขัดถู
เล่นบ้าง พึงขัดถูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ดื่มน้ำขึ้นมากลับไปตามต้องการ ข้าง
นั้นลงสู่ห้วงน้ำนั้นแล้วพึงขัดถูเล่นบ้าง ขัดถูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ ดื่มน้ำ
ขึ้นมาแล้วกลับไปตามต้องการ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่าข้างนั้นเป็นสัตว์มีร่างกาย
ใหญ่ ย่อมได้การลงในน้ำลึก ครั้นกระต่ายหรือเสือปลามาถึง (ห้วงน้ำนั้น) เข้า
กระต่ายหรือเสือปลานั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า เราเป็นอะไร และข้างใหญ่เป็นอะไร ไฉน
หนอเราพึงลงสู่ห้วงน้ำนี้แล้วจึงขัดถูเล่นบ้าง พึงขัดถูหลังเล่นบ้าง ครั้นแล้วจึงอาบ



เดิม ขึ้นมาแล้วกลับไปตามต้องการ กระต่ายหรือเสือปลานั้นจำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือจักลอยขึ้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะว่ากระต่ายหรือเสือปลานั้นเป็นสัตว์ มีร่างกายเล็ก ย่อมไม่ได้การลงในห้วงน้ำลึก แม้ฉันใด ดูกร อุบาลี ผู้ใดพึงกล่าว อย่างนี้ว่า เราเมื่อไม่ได้สมาธิ จักสังเวยเสนาสนะ คือ ป่าและราวป่าอันสงัด ผู้นั้น จำต้องหวังข้อนี้ คือ จักจมลงหรือฟุ้งซ่าน ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

ท่านผู้ฟังเป็นช้างใหญ่สูง ๗ ศอก หรือ ๗ ศอกกึ่ง หรือเป็นกระต่าย หรือเป็น เสือปลา ต้องรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ท่านเป็นฆราวาส หรือท่านเป็นบรรพชิต หรือถึงแม้ท่านจะเป็นบรรพชิตอย่างท่านพระอุบาลีเป็นต้น ก็ควรที่จะได้ทราบ ว่า แม้ บรรพชิตก็มีอสังขย มีการสะสมต่าง ๆ กัน

แม้เป็นบรรพชิต การติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงจะ ก็ยัง ต่างกัน เพศของฆราวาสกับบรรพชิตนั้นต่างกันที่เจตนาในการที่จะสะสมอบรมปัญญา ที่จะดับกิเลสโดยสภาพของเพศที่ต่างกันเท่านั้น แต่ทราบใดที่ปัญญายังไม่สมบูรณ์ถึง ขั้นที่จะดับกิเลสได้ กิเลสที่สะสมมาก็มีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ท่านควรที่จะ ได้พิจารณาให้ละเอียดยิ่งขึ้น ไม่ว่าท่านจะเป็นผู้ที่ประพฤติพรหมจรรย์หรืออพรหมจรรย์ ก็ตาม ท่านก็สามารถที่จะอบรมเจริญสติปัญญาน ดังข้อความใน **ขุททกนิกาย จุฬนิกาย ไสพสมณวกปัญหา นิคมนิทเทศ ข้อ ๕๕๘** ซึ่งมีว่า

ความมด ความเหี้ยน ความเหี้ยนเฉพาะ เจตนาเครื่องงดเว้น ความไม่ยินดี ความมดการทำ ความไม่ทำ ความไม่ต้องทำ ความไม่ล่วงแดน ความฆ่าด้วยเหตุ (ด้วยอริยมรรค) ในความถึงพร้อมด้วยอสังขยธรรม ท่านกล่าวว่า พรหมจรรย์ ในอุเทศ ว่า พรหมจรรย์มีจริง ดังนี้.

อีกอย่างหนึ่ง อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ท่านกล่าวว่า พรหมจรรย์ ด้วยสามารถแห่งการกล่าวตรง ๆ.

คำว่า ได้ประพฤติแล้วซึ่งพรหมจรรย์ ความว่า ได้ประพฤติ คือ สมาทาน ประพฤติพรหมจรรย์ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า ได้ประพฤติแล้วซึ่งพรหมจรรย์.



เพราะฉะนั้น สภาพธรรมตามความเป็นจริงเป็นอย่างไร สติเกิดขึ้นระลึกถึงสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริงได้ โดยรู้ว่าสภาพธรรมนั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน จึงสามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นขั้น ๆ

สำหรับแต่ละท่านที่มีกิเลส พอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงตั้งแต่วัยเด็ก จนถึงวัยที่มีความพอใจอย่างเต็มที่ในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงกับท่านพระอุบาลี ใน **อุบาลีสสูตร** มีข้อความต่อไปว่า

ดูกร อุบาลี เปรียบเหมือนเด็กอ่อนนอนหงาย ย่อมเล่นมูตรและคูถของตน

ดูกร อุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นของเด็กอ่อนอย่างเต็มที่สิ้นเชิงมิใช่หรือ

ท่านพระอุบาลีกราบทูลว่า

เป็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า ฯ

เด็กเล็กที่เพิ่งเกิดรู้จักเล่นแล้ว มีความพอใจแล้วในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึง แต่ของเล่นของเด็กอ่อนที่เพิ่งเกิด คือ มูตรและคูถของตน โดยไม่รู้ว่า เป็นสิ่งที่ควรเล่น หรือว่าไม่ควรเล่น เมื่อมีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึง ก็เป็นปัจจัยทำให้มีการเล่น แม้มูตรและคูถของตนเอง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแลอาศัยความเจริญ อาศัยความแก่กล้าแห่งอินทรี ย่อมเล่นเครื่องเล่นทั้งหลายที่เป็นของเล่นของพวกเขาเด็ก ๆ คือ เล่นไถ่น้อย ๆ เล่นตีไม้หึ่ง เล่นกังหันไม้ เล่นกังหันใบไม้ เล่นดวงทราย เล่นรถน้อย ๆ เล่นธนูน้อย ๆ

ดูกร อุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นดียิ่งกว่า และประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

ท่านพระอุบาลีกราบทูลว่า

เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ



ท่านผู้ฟังก็คงจะเคยผ่านการเล่นอย่างนี้มาแล้ว แต่ละท่านจะเล่นได้น้อย ๆ ติไม่หึง เล่นกังหันไม้ เล่นดวงทราย เล่นรตน้อย ๆ หรือเล่นธนูน้อย ๆ ซึ่งเป็นเครื่องเล่น ที่สนุกสนาน ที่เหมาะสำหรับวัยของเด็กในขณะนั้น

ข้อความต่อไป แสดงถึงการเติบโตขึ้นของอินทรีย์ พร้อมทั้งการเติบโตขึ้นของกิเลสด้วย

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร อุบาลี สมัยต่อมา เด็กนั้นแล อาศัยความเจริญ อาศัยความแก่กล้าแห่งอินทรีย์ เป็นผู้เอิบอิ่มพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรออยู่ด้วยรูปทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ได้ด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วชวน ชวนให้กำหนด ด้วยเสียงทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยหู ... ด้วยกลิ่นทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยจมูก ... ด้วยรสทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยลิ้น ... ด้วยโณภูมัพพะทั้งหลายอันบุคคลพึงรู้ด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ยั่วชวน ชวนให้กำหนด

ดูกร อุบาลี เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การเล่นนี้เป็นการเล่นที่ดียิ่งกว่า และประณีตกว่าการเล่นที่มีในครั้งก่อนมิใช่หรือ ฯ

ท่านพระอุบาลีกราบทูลว่า

เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า

ยิ่งเจริญวัยขึ้น เติบโตขึ้น กิเลสก็เพิ่มขึ้น มากขึ้น ความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมัพพะ ทำให้ท่านแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส โณภูมัพพะต่าง ๆ

ข้อความต่อไปมีว่า

พระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระอุบาลีว่า เมื่อพระองค์ทรงอุปติขึ้นในโลกแล้ว ทรงตรัสรู้ ทรงแสดงธรรม และมีผู้มีศรัทธาออกบวชเป็นบรรพชิต เจริญสมณธรรม โดยสั่งเสพเสนาสนะป่า บรรลุปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน จนถึงอรุณฌานชั้นสูงที่สุด คือ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน เป็นการอยู่ที่ดียิ่งกว่าและ



ประณีตกว่าการอยู่อันมีในก่อนมิใช่หรือ ซึ่งท่านพระอุบาลีก็ได้กราบทูลว่า เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

แต่ว่าสาวกเหล่านั้น ยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน

หมายความว่า แม้ว่าจะเปลี่ยนจากการพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มาเป็นความพอใจในการออกบวชเป็นบรรพชิต เจริญสมณธรรม ส้องเสพเสนาสนะป่า ได้บรรลุรูปฌาน และ อรูปฌานแล้วก็ตาม แต่ว่าสาวกเหล่านั้นยังไม่บรรลุประโยชน์ของตนโดยลำดับก่อน

และพระผู้มีพระภาคตรัสกับท่านพระอุบาลีในตอนท้ายของพระสูตรนี้ว่า

ดูกร อุบาลี เธอจงอยู่ในสงฆ์เถิด เมื่อเธออยู่ในสงฆ์ ความสำราญจักมี

จบ สูตรที่ ๙

พระผู้มีพระภาคไม่ได้ทรงกั้นมรรคผลของท่านพระอุบาลี การที่มีได้ทรงอนุโมทนาให้ท่านอุบาลีส้องเสพเสนาสนะป่า เพราะทรงทราบว่า การอยู่ป่านั้นสมควรแก่ท่านผู้ใด ซึ่งสำหรับท่านพระอุบาลีนั้น ประโยชน์ยิ่งใหญ่มากท่าน ไม่ใช่การส้องเสพเสนาสนะป่า

ถ. ผมสงสัยพญัญชนะที่ว่า เด็กเติบโต พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า อินทรีย์แก่กล้า ในที่นี้หมายความว่าอะไร

สุ. กายก็เป็นอินทรีย์ ตา หู จมูก ลิ้น เป็นอินทรีย์ด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อมีการเติบโตขึ้น ก็เป็นการเจริญวัย การแก่กล้าของอินทรีย์

จะเห็นได้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยลำดับ ตั้งแต่การเล่นของเด็กแรกเกิด จนกระทั่งเติบโตขึ้นจนเป็นผู้ใหญ่ จนกระทั่งสามารถที่จะได้ยินได้ฟังและพิจารณาธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดง จนกระทั่งเกิดมีศรัทธาที่จะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต และใครที่จะส้องเสพเสนาสนะป่า อย่างท่านพระอุบาลี เป็นต้น



พระผู้มีพระภาคทรงแสดงชีวิตจริง ๆ ของท่านพระอุบาลีและบุคคลอื่นด้วย ซึ่งเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะระลึกถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่เกิดปรากฏกับท่าน ไม่ว่าจะท่านจะเป็นบรรพชิตหรือท่านจะเป็นฆราวาส

สำหรับการที่จะสะสมอุปนิสัยในการที่จะประพาสพรหมจรรย์ ละอพรหมจรรย์ ที่เป็นอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ ก็ควรที่จะสะสมให้เป็นอุปนิสัยปัจจัยให้มากขึ้น

แต่สำหรับท่านที่ยังอยู่ในวัยที่เป็นผู้มีกิเลส ยังประพาสพรหมจรรย์ ก็ไม่ใช่ว่าจะปิดกั้นโอกาสในการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เพราะฉะนั้น บางท่านอาจจะคิดว่าการที่จะศึกษาพระพุทธศาสนาก็ดี หรือว่าการที่จะปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาก็ดี ท่านจะต้องผ่านวัยที่พอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจาก่อน จึงจะอบรมเจริญปัญญาได้ แต่ไม่ควรจะเข้าใจผิดอย่างนั้น เพราะว่าขึ้นอยู่กับอินทรีย์ที่ท่านได้สะสมมา คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา ที่เกิดจากการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น ท่านจะเป็นบุคคลที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศใด ในชาติใด ในชาติที่ท่านประพาสพรหมจรรย์ หรือท่านประพาสพรหมจรรย์ ก็ย่อมเป็นไปตามการสะสม ตามความวิจิตรของจิตของท่าน ซึ่งข้อความในพระไตรปิฎกก็มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ได้อบรมเจริญสติปัฏฐานมาแล้ว ท่านสามารถที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ในชีวิตต่าง ๆ กัน ตามความเป็นจริงของท่านเหล่านั้น

สำหรับการรักษาอุโบสถศีลข้อที่ ๓ ขอกล่าวถึงข้อความที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ใน **ขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก สากตชาดก อุปาหนวรรค** มีข้อความว่า

ข้อ ๓๒๓

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เหตุไรหนอ เมื่อบุคคลบางคนในโลกนี้ พอเห็นกันเข้าก็เฉย ๆ หัวใจก็เฉย บางคนพอเห็นกันเข้าจิตก็เลื่อมใส



ข้อ ๓๒๔

ความรักนั้นย่อมเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ด้วยการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน ๑ ด้วยความเกื้อกูลต่อกันในปัจจุบัน ๑ เหมือนดอกอุบลและชลชาติ เมื่อเกิดในน้ำ ย่อมเกิดเพราะอาศัยเหตุ ๒ ประการ คือ น้ำและเปือกตม ฉะนั้น

จบ สาเกตชาดกที่ ๗

เรื่องจริงหรือเปล่า แล้วแต่ท่านจะเป็นบุคคลใด ก็อบรมเจริญสติปัญญาฐานมีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงพอใจ ในบุคคลใด ขณะใดเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป ยิ่งรู้ว่าเป็นแต่เพียงนามธรรมซึ่งอาศัยการเห็นจึงได้เกิดความพอใจขึ้น ก็ทำให้การหลงติดยึดถือในความพอนั้นลดน้อยลงได้ ซึ่งจะทำให้ความทุกข์น้อยลง

ชีวิตในภพหนึ่งชาติหนึ่ง ท่านเลือกไม่ได้ และถ้าท่านไม่มีเหตุปัจจัยที่สะสมมาจริง ๆ แล้ว ชีวิตของท่านจะเป็นอย่างนี้ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ชีวิตของใครจะเป็นอย่างไรก็ตาม ก็เพราะว่ามีเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมาทำให้เกิดเป็นไปอย่างนั้น

สำหรับข้อความในพระสูตรนี้ ท่านสามารถพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการว่า บุคคลซึ่งปัจจุบันชาตินี้อาจจะเป็นมิตรสหาย เป็นญาติพี่น้องกัน แต่ว่าในชาติก่อน ๆ ในภพก่อน ๆ อาจ会有ความสัมพันธ์กันในลักษณะอื่น เพราะฉะนั้น ไม่ควรที่จะผูกพันไว้เหนียวแน่น ถึงแม้ว่าจะมีข้อความที่แสดงไว้ว่า *ความรักนั้นย่อมเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ ด้วยการอยู่ร่วมกันในกาลก่อน ๑* ก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องผูกพันภพชาติก่อน ๆ มาจนกระทั่งถึงภพนี้ชาตินี้

ถ้าท่านพิจารณาธรรม เห็นความไม่เที่ยง เห็นความแปรปรวน เห็นความเปลี่ยนแปลง จากบุคคลอันเป็นที่รักในครั้งก่อน ก็อาจจะเป็นที่ชังในปัจจุบัน และยังในอดีตชาติก่อน ๆ ไฉนนานมาแล้ว ท่านก็ไม่ทราบถึงความรู้สึกซึ่งเกิดดับในอดีตชาติโน้น ๆ ว่า ท่านมีความรักความชังในบุคคลใด เพราะฉะนั้น ก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องพยายามคิดว่า อดีตเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น ปัจจุบันชาตินี้จึงต้องผูกพันกัน



ต่อไป ซึ่งถ้าเป็นการพิจารณาธรรมด้วยความแยบคาย ท่านก็จะสามารถดับกิเลสได้ เป็นสมุจเฉทจริง ๆ

ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน มีพระสาวก ทั้งภิกษุภิกษุณีซึ่งเป็นผู้ที่ได้สมาธิ สามารถระลึกภูมิตีตชาติได้ ท่านระลึกได้ว่า ท่านเคยมีความสัมพันธ์กันในอดีตกาลอย่างไร

ท่านพระมหาปชาบดีโคตมีเคยเป็นภรรยาของท่านพระนันทกะ ผู้เป็นเอตทัคคะ ในการโอวาทภิกษุณี แต่ว่าการที่ได้รู้ความจริงของสภาพธรรม ก็ทำให้สามารถที่จะละคลายความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงพะ ถ้าท่านเห็นโทษ เห็นภัยของสังสารวัฏฏ์จริง ๆ แม้ว่าท่านยังไม่ได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคลก็ตาม ท่านก็มีความมั่นคงในการที่จะขัดเกลากิเลส แม้ว่าจะเป็นฆราวาส แต่ก็ประพฤติพรหมจรรย์ได้





๔๗๒



สำหรับกิเลสที่ทำให้มีความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นเหตุให้ประพฤติดพรหมจรรย์ ท่านผู้ฟังก็ควรที่จะได้ทราบถึงมูลเหตุว่าเกิดขึ้นอย่างไร เพื่อการหลีกเลี่ยงด้วยความไม่ประมาท

ใน **ขุททกนิกาย จุฬนิตเทส ชัคคvisaณสูตรตนิทเทส ข้อ ๖๖๙** มีข้อความแสดงให้เห็นว่า การประพฤติดพรหมจรรย์ที่เกิดขึ้นได้นั้นเพราะความเกี่ยวข้อง ๒ อย่าง ข้อความมีว่า

ความเกี่ยวข้องมี ๒ อย่าง คือ ความเกี่ยวข้องเพราะได้เห็น ๑ ความเกี่ยวข้องเพราะได้ฟัง ๑ ชื่อว่าสังสัคคะ ในอุเทศว่า สัมมคชาตสสุ ภวนฺติ เสนหา ดังนี้

ความเกี่ยวข้องเพราะได้เห็นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เห็นสตรีหรือกุมารที่มีรูปสวย น่ารัก น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามอย่างยิ่ง ครั้นพบเห็นแล้ว ก็ถือนิมิตเฉพาะส่วน ๆ ว่า ผมงาม หน้างาม นัยน์ตางาม หูงาม จมูกงาม ริมฝีปากงาม ฟันงาม ปากงาม คิ้วงาม ถันงาม ออกงาม ท้องงาม เหวงาม ขางาม มืองาม แขนงาม นิ้วงาม เล็บงาม

ครั้นพบเห็นเข้าแล้ว ย่อมพอใจ รำพันถึง ปรรถนา ติดใจ ผูกพันด้วยอำนาจความรัก นี่ชื่อว่าความเกี่ยวข้องเพราะได้เห็น

จริงไหม ถ้าเห็นเฉย ๆ ไม่เกี่ยวข้องมากนัก ก็ไม่ต้องรำพันถึง หรือปรรถนา ติดใจ ผูกพัน แต่เพราะความที่เห็นแล้ว ไม่ใช่เพียงแค่เห็น ถือนิมิตเฉพาะส่วน ๆ ละเอียดด้วย ตั้งแต่ผมงาม หน้างาม นัยน์ตางาม หูงาม จมูกงาม ท่านผู้ฟังเคยสังเกตมิตรสหายของท่านบ้างไหม บางทีเห็นกันบ่อย ๆ ไม่ทราบจะดูอะไร ดูหู บางท่านก็หูงามจริง ๆ ถ้าท่านเป็นผู้ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เป็นผู้ที่มิปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านจะเห็นความจริงของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเกิดเพราะเหตุปัจจัยจริง ๆ แม้แต่หูใครจะสวย ความพอใจ ความนิยมชมชื่นก็เกิดขึ้น



ได้ในขณะนั้น แม้ในหู ก็เลสเกิดแล้ว ธรรมดาที่สูงสุดในวันหนึ่ง ๆ และกิเลสนั้นก็ดับไป เห็นอื่นอีก ก็อาจจะไปดูเล็บบ้าง นิ้วบ้าง ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ก็สามารถที่จะส่องให้เห็นถึงการขัดเกลากิเลสว่า เบาบาง หรือยังไม่ได้ขัดเกลากิเลสให้เบาบางเลย ยังมากมาย หนาแน่น เหนียวแน่นเหลือเกิน

เพราะฉะนั้น การที่ท่านระลึก และศึกษาพระธรรมวินัยมาก ๆ จะเป็นปัจจัยที่เกื้อกูลไม่让您เป็นผู้ที่ประมาท หลงลืมสติ หรือว่าเพลินไปนัก พอใจมากนัก จำพันถึง หรือว่าติดใจผูกพัน จนกระทั่งลวงศีลประการต่าง ๆ ได้

ข้อความต่อไปมีว่า

ความเกี่ยวข้องเพราะได้ฟังเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมได้ฟังว่า ในบ้านหรือในนิคมโน้น มีสตรีหรือกุมารรูปสวย น่ารัก น่าชม ประกอบด้วยความเป็นผู้มีผิวพรรณงามอย่างยิ่ง ครั้นได้ยินได้ฟังแล้ว ย่อมชอบใจ จำพันถึง ประราธนา ติดใจ ผูกพันด้วยอำนาจความรัก นี่ชื่อว่าความเกี่ยวข้องเพราะได้ฟัง

กิเลสแรงใหม่ ยังไม่เห็นเลย เพียงแต่ได้ยิน สัญญา ความทรงจำซึ่งเคยมีในผม ในนิ้ว ในเล็บ ในหน้า ก็ประมวชขึ้นมา ทำให้เกิดความคิดนึกตรึกไปต่าง ๆ ด้วยอำนาจความพอใจตามที่เพียงได้ยินได้ฟังเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังจะเห็นความลึก ความเหนียวแน่นของกิเลสที่เป็นไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะว่ามากและเหนียวแน่นจริง ๆ ถ้าปัญญายังไม่ได้อบรม จนถึงขั้นการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ไม่มีอะไรสามารถที่จะดับกิเลส คือ ความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะได้เป็นสมุจเฉท ซึ่งในพระไตรปิฎก ในครั้งก่อน ในอดีตแสดงให้เห็นชัดทีเดียวว่า แม้ว่าจะสะสมอบรมอุปนิสัยมาถึงขั้นที่จะบรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อยังไม่เป็นพระอริยเจ้า ก็ย่อมหลงเพลินไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงจะทำให้ท่านผู้ฟังไม่ประมาท ซึ่งการไม่ประมาทจะทำให้ท่านไม่ดำเนินชีวิตในทางที่ผิดพลาด ที่จะทำให้เกิดความทุกข์อย่างมากในชาติได้



ใน อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ มหาลัญญวรรคที่ ๕
สังโยคสูตร ข้อ ๔๘ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความลึกซึ้งของความพอใจในรูป เสียง
กลิ่น รส โผฏฐัพพะ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยายอันเป็นสังโยคะ ทั้งวิสังโยคะ
แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว

ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมบรรยายอันเป็นสังโยคะทั้งวิสังโยคะเป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็หญิงย่อมสนใจสภาพแห่งหญิงในภายใน

คือ ในตัวเอง เพราะฉะนั้น ท่านที่เป็นหญิงเริ่มพิจารณาได้ว่า ข้อความที่พระ-
ผู้มีพระภาคตรัสจะเป็นความจริงประการใด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็หญิงย่อมสนใจสภาพแห่งหญิงในภายใน กิริยา ท่าทาง
ความไวตัว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับของหญิง เขาย่อมยินดี พอใจใน
สภาพของตนนั้น ๆ เขายินดีพอใจในสภาพของตนนั้น ๆ แล้ว ย่อมสนใจถึงสภาพของ
ชายในภายนอก กิริยา ท่าทาง ความไวตัว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับ
ของชาย ย่อมยินดี พอใจในสภาพของชายนั้น ๆ เขายินดี พอใจในสภาพของชาย
นั้น ๆ แล้ว ย่อมมุ่งหวังการสมาคมกับชาย และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับ
ชายเป็นเหตุ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้พอใจในภาวะแห่งหญิง ก็ถึงความเกี่ยวข้องในชาย
ด้วยอาการอย่างนี้แล หญิงจึงไม่ล่วงพ้นภาวะแห่งหญิงไปได้

เป็นชีวิตจริงหรือเปล่า มีผู้หญิงคนไหนบ้างที่ไม่สนใจในตัวเอง ผมจะเรียบบร้อย
สอยงามไหม หน้าตาจะเป็นอย่างไร เล็บมือเล็บเท้าจะเป็นอย่างไร เสื้อผ้า เครื่อง
แต่งตัว รองเท้า เป็นไปตามสมณนิยม สีสัน เสื้อผ้าต่าง ๆ เป็นอย่างไร คือ สนใจใน
สภาพแห่งหญิงของตน แต่ว่าจะมีมาก มีน้อย ก็ต้องแล้วแต่การสะสมมานั้นว่า จะ



มากถึงขั้นใด จะถึงขั้นที่ย่อมยินดีพอใจในสภาพของชาย ย่อมมุ่งหวังการสมาคมกับชาย และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับชายหรือไม่ นั่นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งของแต่ละบุคคล ซึ่งก็ต้องมีมากน้อยต่างกันตามความเป็นจริง

เวลาที่ดูละคร ดูหนัง ไม่ได้มีแต่นางเอก พระเอกก็มี ชอบหรือไม่ชอบพระเอกคนนี้ ถึงแม้ในชีวิตจริง ท่านไม่ได้สะสมกิเลสมาที่จะเกี่ยวข้อง แต่ว่ากิเลส ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะมี มีสัญญา ความจำว่า นี่เป็นรูป เป็นเสียง เป็นกลิ่น เป็นรส เป็นโผฏฐัพพะ ที่บัญญัติว่าเป็นชาย หรือบัญญัติว่าเป็นหญิง และหญิงควรจะมีกิริยาทำทางอย่างไร ชายควรจะมีกิริยาทำทางอย่างไร แม้ความพอใจที่รู้ในอาการนั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งแล้วของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งในขณะนั้นจะเป็นกุศลไม่ได้ แต่เป็นโลภมูลจิต ซึ่งมากน้อยแล้วแต่การสะสมมา และการที่จะสะสมต่อไป ถ้าท่านไม่เห็นโทษ ท่านก็จะสะสมต่อไปมาก ๆ เพราะไม่เห็นว่าเป็นโทษ ไม่เห็นว่าเป็นอันตราย

ตราบใดที่ท่านยังมีความสนใจในสภาพแห่งหญิงในภายใน ถ้าท่านเป็นหญิง ก็เป็นเรื่องที่ท่านจะต้องอบรม ขัดเกลากิเลส ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมจนกว่าจะดับกิเลสถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะทั้งปวงจะไม่เกิดแน่นอน ดับเป็นสมุจเฉทจริง ๆ

แต่ถ้าคุณธรรมยังไม่ถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคลแล้ว ชีวิตในพระไตรปิฎก หรือชีวิตในปัจจุบันของบุคคลทั้งหลายก็ดี ย่อมแสดงให้เห็นถึงความไม่แน่นอน ความที่ยังเปลี่ยนแปลง แปรปรวนได้ของสภาพของจิต สภาพของสิ่งแวดล้อม สภาพของเหตุปัจจัย ซึ่งจะทำให้กิเลสมีกำลัง

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ชายย่อมสนใจในสภาพแห่งชายในภายใน กิริยา ทำทาง ความไฉไล ความพอใจ เสียงและเครื่องประดับของชาย เขาย่อมยินดี พึงใจในสภาพของตน เขายินดีพอใจในสภาพของตนนั้น ๆ แล้ว ย่อมสนใจถึงสภาพของหญิง



ในภายนอก กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสี่ยง และเครื่องประดับของหญิง ย่อมยินดี พอใจในสภาพของหญิงนั้น ๆ แล้ว ย่อมมุ่งหวังการสมาคมกับหญิง และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับหญิงเป็นเหตุ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้พอใจในภาวะแห่งชายก็ถึงความเกี่ยวข้องในหญิง ด้วยอาการอย่างนี้แล ชายจึงไม่ล่วงพ้นภาวะแห่งชายไปได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความเกี่ยวข้องย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้แล ฯ

ท่านผู้ฟังจะเห็นเหตุผลที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงพระธรรมว่า เพื่อประโยชน์เกื้อกูลให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่แต่ละท่านได้สะสมมา ซึ่งเป็นส่วนที่ลึก เป็นส่วนที่ละเอียด เพราะว่ายังไม่ปรากฏเป็นทุจริตกรรม เป็นแต่เพียงความยินดีพอใจซึ่งมีเหตุปัจจัยก็เกิดขึ้น แต่การเป็นผู้ที่สะสมกิเลสมานี้ ก็ไม่ใช่ที่ท่านจะหมดหนทางที่จะดับกิเลสเหล่านั้น ยังมีหนทางที่จะดับกิเลสที่ท่านไม่สามารถที่จะยับยั้งได้ คือ สติเริ่มระลึกสภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริง ก็ย่อมเป็นหนทางที่ท่านจะดับกิเลสที่ท่านจะเห็นด้วยหิริและโอตตปปะว่า เป็นสิ่งที่น่าละอาย เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ให้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉทได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ส่วนความไม่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย หญิงย่อมไม่สนใจในสภาพของหญิงในภายใน กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสี่ยง และเครื่องประดับของหญิง เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพแห่งหญิง ย่อมไม่สนใจถึงสภาพแห่งชายในภายนอก กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสี่ยงและเครื่องประดับแห่งชาย เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพแห่งชายนั้น ๆ แล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการสมาคมกับชายในภายนอก และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับชาย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ไม่พอใจในสภาพแห่งหญิง ก็ถึงความไม่เกี่ยวข้องในชาย ด้วยอาการอย่างนี้แล หญิงจึงล่วงพ้นสภาพแห่งหญิงไปได้ ฯ



การที่จะพ้นจากสภาพของหญิงจริง ๆ ก็ด้วยการเกิดในรูปพรหมภูมิ ถึงแม้ว่า ยังไม่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมถึงขั้นพระอนาคามีบุคคลก็ตาม แต่เป็นผู้ที่เห็นโทษของกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และอบรมเจริญสมาธิ มีมหัคคตจิต คือ ฌานจิต สามารถยับยั้งไม่ให้จิตรับรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ซึ่งจะเป็นปัจจัยให้เกิด ความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ แม้ว่ายังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท แต่ ถ้าเกิดในพรหมโลก ก็พ้นจากสภาพของความเป็นหญิงได้ แต่ที่จะให้ดับหมดสิ้น เป็นสมุจเฉทจริง ๆ ต้องถึงการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีบุคคล ถ้ายังไม่ระลึกรู้ สภาพธรรมตามความเป็นจริงตราบใด จะไม่ถึงการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอนาคามีเลย

ข้อความต่อไป โดยนัยเดียวกัน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ชายย่อมไม่สนใจในสภาพแห่งชาย กิริยา ท่าทาง ความ ไร้วัดว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับของชาย เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพ แห่งชายนั่น ๆ แล้ว ย่อมไม่สนใจถึงสภาพแห่งหญิงในภายนอก กิริยา ท่าทาง ความ ไร้วัดว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับของหญิง เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพ แห่งหญิงนั่น ๆ แล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการสมาคมกับหญิงในภายนอก และสุขโสมนัสที่ เกิดเพราะการสมาคมนั้นเป็นเหตุ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ไม่พอใจในสภาพแห่งชาย ก็ถึงความไม่เกี่ยวข้องใน หญิง ด้วยอาการอย่างนี้แล ชายจึงล่วงพ้นภาวะแห่งชายไปได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความไม่เกี่ยวข้องย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย นี้แล ชื่อว่า ธรรมบรรยายอันเป็นทั้งสังโยคะและวิสัง- โยคะ ฯ

จบ สูตรที่ ๘

ท่านผู้ฟังก็มีทั้งหญิงและชาย ท่านจะพิจารณาสภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ ทรงแสดงในชีวิตจริง ๆ ของท่านว่า เป็นความจริงอย่างนี้หรือไม่



ถ. สัตว์ที่ไปเกิดในพรหมโลกนั้น พ้นจากภาวะของหญิง ภาวะของชาย และที่อยู่บนพรหมโลกเป็นอะไรครับ

ส. ไม่มีความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปะ เพราะเห็นโทษ จึงได้อบรมเจริญสมาธิถึงขั้นที่มั่นคงเป็นมหัคคตจิต ซึ่งขณะนั้นจิตไม่เกิดขึ้นรู้อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย แต่ถ้าผู้นั้นยังไม่ใช้พระอริยเจ้าชั้นพระอนาคามีบุคคล ถ้าได้เห็น ถ้าได้ยิน ถ้าได้กลิ่น ถ้าได้ลิ้มรส ถ้าได้รู้โสภณรูปะ ก็ยังมีเชื้อของกิเลสเป็นปัจจัยทำให้เกิดความยินดีพอใจได้ เพราะฉะนั้น ด้วยกำลังของสมาธิที่มั่นคงเป็นมหัคคตจิต จึงเป็นปัจจัยทำให้ปฏิสนธิในพรหมโลก และการระงับความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปะด้วยมหัคคตจิต คือ ฌานจิต ก็ทำให้ไม่มีปัจจัยที่จะให้เกิดอิตถิ-
ภavarูป หรือบุริสภavarูปในพรหมโลก

สบายไหม ถ้าเว้นได้ ก็ไม่ต้องเหมือนกับเด็กที่เล่นมูตรคุถ ซึ่งเป็นความสุขที่เจือปนด้วยอุจจาระ ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้

แต่ก็ยาก แม้การที่จะให้จิตมั่นคงเป็นมหัคคตจิต เป็นฌานจิต ก็แสนยาก และการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง กว่าที่จะได้บรรลุถึงความ เป็นพระอนาคามี ก็ยาก

ด้วยเหตุนี้ ชีวิตของพระสาวกในครั้งอดีตจึงได้มีตามการสะสมที่วิจิตรต่าง ๆ กัน บางท่านเป็นฆราวาส บางท่านเป็นบรรพชิต บางท่านประพฤติพรหมจรรย์ บางท่านก็เป็นผู้ที่ครองเรือน ก็แล้วแต่การสะสมปัจจัยของแต่ละบุคคลอย่างวิจิตร อย่างละเอียดจริง ๆ





๔๗๓



ใน ขุททกนิกาย จุฬนิกาย ขัคควิสาณสูตรตติยบท ข้อ ๗๑๗ มีข้อความว่า

ข้อมือ ท่านกล่าวว่า ฤษะ ในอุเทศว่า สงฆมฺมยุณฺตานิ ทฺเว ฤษสฺมึ ดังนี้
กำไลมือสองวงในมือข้างหนึ่ง ย่อมเสียดสีกัน ฉนั้นใด สัตว์ทั้งหลายย่อม
กระทบกระทั่งกันด้วยสามารถแห่งตัณหา สืบต่อกันในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
ในมนุษยโลก ในเทวโลก สืบต่อกันด้วยคติ สืบต่อกันด้วยอุปบัติ สืบต่อกันด้วย
ด้วยปฏิสนธิ สืบต่อกันด้วยภพ สืบต่อกันด้วยสังสาร สืบต่อกันด้วยวัฏฏะด้วยวัฏฏะ
เที่ยวไป อยู่ ผลัดเปลี่ยน เป็นไป รักษา บำรุง เยียวยา เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่า
สองวงในข้อมือข้างหนึ่ง เสียดสีกันอยู่ พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด ฉะนั้น

เพราะเหตุนี้ พระปัจเจกสัมพุทธเจ้านั้นจึงกล่าวว่า

บุคคลเห็นซึ่งกำไลทองสองวงอันสุกปลั่ง ที่นายช่างทองให้สำเร็จดีแล้ว เสียดสี
กันที่มือ พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด ฉะนั้น

สภาพธรรมที่ปรากฏทุกขณะ สามารถที่จะเตือนสติให้ระลึกถึงความจริงได้
แม้แต่กำไล ๒ วงในมือข้างหนึ่งซึ่งกระทบกันเสมอ ก็เหมือนกับการกระทบของรูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งจะไม่ให้เกิดความยินดีพอใจนั้น เป็นไปไม่ได้

หลีกเลี่ยงได้ไหม ในภพหนึ่งในชาติหนึ่งที่จะไม่ให้เกิดตัณหา คือ โลภะ ความ
ยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ซึ่งแล้วแต่จะมีกำลังมากน้อยประการ
ใด พร้อมทั้งเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมในภพนั้นในชาตินั้น และแสดงให้เห็นถึง
สังสารวัฏฏ์ในอดีตที่ยาวนานมากจนถึงเดี๋ยวนี้ อีกทั้งไม่ทราบว่าจะยาวนานไปอีกสัก
เท่าไร ถ้ายังไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการใน
สภาพธรรมทั้งหลายที่ปรากฏเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็ต้องแล้วแต่อัธยาศัยและ
การสะสมของแต่ละบุคคล



สำหรับบุคคลที่มีอัธยาศัย มีอุปนิสัยที่ได้สะสมการพิจารณาธรรมมาแล้ว ย่อมสามารถที่จะระลึก พิจารณา เปรียบเทียบให้เป็นธรรมที่เกื้อกูลในการที่จะให้กุศลเจริญยิ่งขึ้นได้ ซึ่งแต่ละบุคคลก็ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสก็ตาม

สำหรับความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ หรือในการที่จะรักษาอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ จะรักษาได้บริสุทธิ์หมดจดประการใด ก็ย่อมแล้วแต่แต่ละบุคคล แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพศบรรพชิตก็ตาม ทั้ง ๆ ที่มีเจตนาที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิตก็จริง แต่ตามิ ฐมี จมูกมี ลิ้นมี กายมี เพราะฉะนั้น ก็มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส มีการรู้โผฏฐัพพะ ซึ่งถ้าการอบรมเจริญปัญญายังไม่สมบูรณ์ถึงขั้นที่จะดับกิเลสได้จริง ๆ สภาพธรรมที่เป็นอกุศลที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่ได้สะสมมา จะมาน้อยประการใด ก็ย่อมเกิดขึ้นกับบุคคลนั้น โดยประการนั้น ไม่เว้นแม้แต่บรรพชิต

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต อินทริยวรรค ข้อ ๑๕๙** มีว่า

สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม ใกล้เมืองโกสัมพี ครั้นนั้นแล ภิกษุณีรูปหนึ่งเรียกบุรุษคนหนึ่งมาว่า

บุรุษผู้เจริญ ท่านจงมา ท่านจงเข้าไปหาพระผู้เป็นเจ้าของท่าน จงไหว้ทำพระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วยเศียรเกล้า ตามคำของเราว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของผู้เจริญ ภิกษุณีชื่อนี้กำลังอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก นางย่อมไหว้ทำของพระผู้เป็นเจ้าของท่านด้วยเศียรเกล้า และพองกล่าวว่าอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอโอกาส ขอพระผู้เป็นเจ้าของท่านจงอาศัยความอนุเคราะห์ เข้าไปหาภิกษุณีนั่นยังสำนักของภิกษุณีนั่นด้วยเถิด

ซึ่งข้อความใน **มโนรธปุรณี อรรถกถา** (ภาค ๒ หน้า ๔๔๐) มีข้อความอธิบายว่า

๒ บทว่า เอहि ตวํ ความว่า ภิกษุณีนั่นมีจิตปฏิบัติในท่านพระเถระ จึงกล่าวขึ้นอย่างนี้ เพื่อนิมนต์ท่านพระอานนทเถระมา

ข้อความต่อไปในพระไตรปิฎกมีว่า



บุรุษนั้นรับคำภิกษุณีนั้นแล้ว เข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ อภิวัตแล้ว
นั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบเรียนท่านพระอานนทว่า

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุณีชื่อนี้กำลังอาพาธ ได้รับทุกข์ เป็นไข้หนัก นางไหว
เท้าของพระผู้เป็นเจ้าอานนทด้วยเศียรเกล้า และกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ขอโอกาส ขอพระผู้เป็นเจ้าอานนทจงอาศัยความอนุเคราะห์ เข้าไปหาภิกษุณีนั้นยัง
สำนักของนางภิกษุณีด้วยเถิด

ท่านพระอานนทรับคำด้วยดุชนิภาพ

กิเลสชั้นไหน แรงไหม เกิดขึ้นแล้ว เป็นความยินดี ความพอใจในท่านพระ
อานนท และก็มีกำลังถึงกับเป็นอุบาย ขอให้ท่านพระอานนทไปสู่สำนัก

ข้อความต่อไป

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนทครองผ้าในเวลาเช้า ถือบาตรและจีวรเข้าไปยัง
สำนักของนางภิกษุณี ภิกษุณีนั้นได้เห็นท่านพระอานนทมาแต่ไกล แล้วจึงนอนคลุม
ผ้าตลอดศีรษะอยู่บนเตียง

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนทเข้าไปหาภิกษุณีนั้น แล้วนั่งบนอาสนะที่แต่งตั้งไว้

ข้อความในอรรถกถามีว่า

๒ บทว่า เอตทโวจ ความว่า ท่านพระอานนทเถระกำหนดอาการของ
พระภิกษุณีรูปนั้น คือ รู้ว่าภิกษุณีนั้นมีความรู้สึกอย่างไร แล้วก็ได้อ่านคำนี้ เพื่อ
กล่าวอสุภกถาด้วยคำอันไพเราะ ก็เพื่อจะละความโลภนั่นเอง

ท่านพระอานนทท่านทราบ แต่ท่านก็มีจิตเมตตากรุณาที่จะอนุเคราะห์ภิกษุณี
รูปนั้น ด้วยการแสดงอสุภกถาที่ไพเราะ เพื่อจะให้ภิกษุณีนั้นละความรู้สึกอย่างนั้นลง

ข้อความต่อไป

ครั้นแล้วได้กล่าวกะภิกษุณีนั้นว่า

ดูกร น้องหญิง กายนี้เกิดขึ้นด้วยอาหาร อาศัยอาหารแล้วพึงละอาหารเสีย
กายนี้เกิดขึ้นด้วยต้นหา อาศัยต้นหาแล้วพึงละต้นหาเสีย กายนี้เกิดขึ้นด้วยมานะ



อาศัยมานะแล้วพึงละมานะเสีย กายนี้เกิดขึ้นด้วยเมถุน ควรละเมถุนเสีย การละเมถุน พระผู้มีพระภาคตรัสว่าเสตุฆาต (การฆ่ากิเลสด้วยอริยมรรค)

ดูกร น้องหญิง ก็คำที่เรากล่าวว่ กายนี้เกิดขึ้นด้วยอาหาร อาศัยอาหารแล้วพึงละอาหารเสีย ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว

ดูกร น้องหญิง ภิกษุในธรรมวินัยนี้พิจารณาโดยแยบคายแล้ว บริโภคอาหารไม่บริโภคเพื่อเล่น ไม่บริโภคเพื่อมัวเมา ไม่บริโภคเพื่อประเทืองผิว ไม่บริโภคเพื่อประดับ บริโภคเพียงเพื่อความตั้งอยู่แห่งกายนี้ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป เพื่อระงับความหิวกระหาย เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดว่า ด้วยการบริโภคนี้เราจักกำจัดเวทนาเก่าได้ด้วย และจักไม่ยังเวทนาใหม่ให้เกิด ความดำเนินไปได้ ความไม่มีโทษ และความผาสุก จักมีแก่เรา สมัยต่อมา ภิกษุนั้นอาศัยอาหารแล้วละอาหารเสียได้

ดูกร น้องหญิง คำที่เรากล่าวว่ กายนี้เกิดขึ้นด้วยอาหาร อาศัยอาหารแล้วพึงละอาหารเสีย ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าว

ข้อความในอรรถกถามีว่

คำว่า อาหารสมุฏฺเฐ คือ ร่างกายนี้เกิดขึ้นเพราะอาหาร อาศัยอาหารจึงเจริญขึ้น

หลายบทว่ อาหารํ นิสุสาย อาหารํ ปชหติ ความว่ ร่างกายนี้อาศัยกวนพื้การอาหารที่เป็นปัจจุบัน เสพอยู่ซึ่งอาหารนั้นโดยแยบคายอย่างนี้ ย่อมละเสียได้ซึ่งอาหาร กล่าวคือ กรรมในกาลก่อน แต่ว่าสัตว์ทั้งหลายอาศัยอาหารที่เป็นคำ ๆ แม้ที่เป็นปัจจุบัน ก็พึงละตณฺหาเสียได้เหมือนกัน

เป็นการแสดงเปรียบเทียบให้เห็นถึงสภาพความจริงของชีวิต ที่จะต้องอาศัยอาหาร ให้เห็นว่า ไม่น่าเป็นสิ่งที่ควรจะมีหรือว่ายินดีพอใจเลย ชีวิตจะดำเนินต่อไปไม่ได้ถ้าไม่อาศัยอาหาร เพราะฉะนั้น ใครก็ตาม หรือภิกษุณีนุรูปนั้นก็ตาม ที่มีความยินดีพอใจในท่านพระอานนฺท ก็คือพอใจในสภาพธรรมที่ดำรงอยู่ได้ด้วยอาหารเท่านั้น เมื่อขาดอาหารเสียแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้เลย เพราะฉะนั้น



ก็ไม่ควรที่จะเห็นสิ่งที่จะต้องอาศัยอาหารนั้นว่า เป็นสิ่งที่ควรที่จะหลงเพลิดเพลิด ยินดี หรือ มัวเมาเลย

ด้วยเหตุนี้ สมัยต่อมา ภิกษุเหล่านั้นอาศัยอาหารแล้ว ละอาหารเสียได้ ด้วยการอบรมเจริญสติ ระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น คือ ในขณะที่กำลังบริโภคอาหารนั่นเอง เพราะว่าหลักเลี้ยงที่จะไม่บริโภคอาหารไม่ได้ แต่ควรที่จะบริโภคด้วยสติที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง

เป็นการถือกุศลให้เห็นว่า การบริโภคอาหารซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น ย่อมเป็นปัจจัยให้ละอาหาร คือการที่จะต้องบริโภคอาหารนั้นต่อไปได้ เพราะว่าผู้ที่หมดกิเลสปรินิพพานแล้ว ไม่ต้องบริโภคอาหารอีกต่อไป แต่ก่อนที่จะถึงการดับกิเลสปรินิพพาน ก็จะต้องอาศัยการบริโภคอาหารนั่นเองละอาหาร ด้วยการอบรมเจริญปัญญาถึงสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง แม้ในขณะที่บริโภคอาหารนั้น

ข้อความต่อไป

ท่านพระอานนทีกล่าวว่า

ดูกร น้องหญิง ก็คำที่เราากล่าวว่า กายนี้เกิดขึ้นด้วยตัณหา อาศัยตัณหาแล้ว พึงละตัณหาเสีย ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าว

ดูกร น้องหญิง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้ยินว่า ภิกษุผู้นี้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดังนี้

เธอคิดอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอ แม้เราจักกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ดังนี้ สมัยต่อมา เธออาศัยตัณหาแล้วละตัณหาเสียได้

ดูกร น้องหญิง คำที่เราากล่าวว่า กายนี้เกิดขึ้นด้วยตัณหา อาศัยตัณหาแล้ว พึงละเสีย ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าว



ข้อความทั้งหมดจะต้องพิจารณาด้วยความแยบคาย แม้ที่ว่าอาศัยตัณหาแล้วละตัณหาเสียได้นั้น ก็จะต้องด้วยความแยบคายจริง ๆ ว่า จะต้องด้วยการรู้ลักษณะสภาพธรรมตามความเป็นจริงนั่นเองจึงจะละได้

ข้อความในอรรถกถามีว่า

๒ บทว่า ตณฺหํ ปชหติ ความว่า บุคคลอาศัยตัณหาที่เป็นปัจจุบันนี้ที่เป็นไปแล้วอย่างนี้ในปัจจุบัน จึงละตัณหาในกาลก่อนอันเป็นมูลรากของวิภวาทเสียได้

หมายความว่า ละตัณหา และละกิเลสที่มีในอดีตด้วย เพราะถ้ายังไม่ได้ละตัณหาและกิเลสในอดีต ก็ย่อมจะเป็นปัจจัยให้เกิดขึ้นอีกได้ เพราะฉะนั้น การละหมายความว่า ละแม้ตัณหาและกิเลสที่เกิดในอดีตไม่ให้เกิดอีกด้วย

ข้อความต่อไป

ท่านพระอานนทกล่าวว่า

ดูกร น้องหญิง ก็คำที่เรากล่าวว่า กายนี้เกิดขึ้นด้วยมานะ อาศัยมานะแล้วพึงละมานะเสีย ดังนี้ เราอาศัยอะไรกล่าว

ดูกร น้องหญิง ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ได้ยินว่า ภิกษุชื่อนี้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดังนี้

เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ก็ท่านผู้มีอายุชื่อนั้นกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดังนี้ ไฉนเราจักกระทำไม่ได้ สมัยต่อมา เธออาศัยมานะแล้วย่อมละมานะเสียเอง

ดูกร น้องหญิง คำที่เรากล่าวว่า กายนี้เกิดขึ้นด้วยมานะ อาศัยมานะแล้วพึงละมานะเสีย ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าว

ดูกร น้องหญิง กายนี้เกิดขึ้นด้วยเมถุน ควรละเมถุนเสีย การละเมถุน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เสตุมาต ดังนี้ ฯ



ท่านผู้ฟังมีมานะหรือเปล่า คนที่ไม่มีต้องเป็นพระอรหันต์ และมานะนี้อาจจะมีเป็นปกติจนชิน เพียงแต่ระลึกนึกถึงคนอื่นในทางที่เปรียบเทียบกับเล็กน้อย นั่นคือลักษณะของมานะแล้ว เพราะฉะนั้น พระภิกษุบางรูป เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ก็ท่านผู้มีอายุชื่อนั้นกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ อาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดังนี้ โฉนเราจักกระทำไม่ได้

เคยคิดอย่างนี้บ้างไหม ท่านละกันได้ ทำไมเราจึงจะละไม่ได้ ถ้าปากเพียร ถ้าพยายาม ถ้าเจริญอบรมในหนทางที่ถูก เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดความคิดอย่างนี้ในขณะนั้นไม่ใช่สติที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ลักษณะนั้นเป็นลักษณะของมานะ แม้เพียงระลึก คิดเปรียบเทียบ นึกถึงอย่างนี้ก็เป็นมานะ แต่ว่าด้วยความแยบคาย อาศัยมานะนั้น ย่อมละมานะเสียเอง ด้วยการอบรมเจริญปัญญาระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

นี่เป็นชีวิตจริง ๆ ในปัจจุบัน ท่านจะมีมานะกับใคร ในขณะใด ถ้าสติไม่เกิดก็ไม่รู้ แต่ถ้าสติเกิด ก็รู้บ่อย ๆ ว่า มานะเกิดอีกแล้ว มานะกะใคร และมานะเรื่องอะไร

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัญญาจนจะทำให้รู้ว่า อาศัยมานะ ย่อมละมานะเสียเองได้ แต่ต้องด้วยการเข้าใจหนทางข้อปฏิบัติที่ถูก

ข้อความในอรรถกถามีว่า

๓ บทว่า เสตฺฐมาโต วุตฺโต ภควตา ความว่า พระผู้มีพระภาคตรัสถึงการฆ่าบถ คือ การฆ่าปัจจัย

เมื่อพระเถระเปิดเผยเทศนาด้วยองค์ ๔ ประการนี้ ฉันทราคะที่เกิดขึ้น ปราภพพระเถระของภิกษุณีรูปนั้นก็หายไป (หมดไป) ด้วยประการฉะนี้

ข้อความต่อไป

ครั้งนั้นแล ภิกษุณีนั้นลุกขึ้นจากเตียง กระทำผ้าอุตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง หมอบลงแทบเท้าของท่านพระอานนทด้วยเศียรเกล้า แล้วกล่าวกะท่านพระอานนทว่า



ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าผู้เจริญ ดิฉันเป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ได้ล่วงเกินไปแล้ว ขอพระผู้เป็นเจ้าของท่านจงยกโทษแก่ดิฉันซึ่งได้กระทำอย่างนี้ เพื่อสำรวมต่อไป

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า

เอาเถอะน้องหญิง เธอเป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ได้ล่วงเกินไปแล้ว เมื่อเธอซึ่งได้ทำอย่างนี้ เห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม เราย่อมยกโทษให้เธอ ดูกร น้องหญิง การเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในวินัยของพระอริยะ ฯ

ไม่ใช่แต่เฉพาะภิกษุณีที่ยังมีกิเลส มีความยินดีพอใจ แม้ว่าจะเป็นบรรพชิตแล้ว บรรดาท่านพระภิกษุทั้งหลายที่ท่านยังไม่หมดกิเลส ในพระไตรปิฎก จะแสดงให้เห็นถึงสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า กิเลสที่ได้สะสมมา เมื่อมีปัจจัยก็ย่อมเกิดขึ้นถึงแม้ว่าท่านจะได้สะสมบุญบารมีถึงความที่จะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ก็ตาม





๔๗๔



ใน **ขุททกนิกาย อุทาน นันทวรรคที่ ๓ นันทสูตร** ข้อ ๖๗ มีข้อความเรื่อง ท่านพระนันทะ ซึ่งเป็นพระโอรสของพระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาค ท่านได้บอกแก่ ภิกษุเป็นอันมากว่า ท่านไม่สามารถจะทรงพรหมจรรย์อยู่ได้ ท่านจะบอกคืนสิกขาลาเพศ เพราะระลึกถึงแต่คำของนางสาภิยานีผู้ชนบทกัลยาณี ซึ่งท่านจะแต่งงานด้วย ก่อนที่ท่านจะได้อุปสมบท แต่ในภายหลังท่านก็ได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ ซึ่งพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถึงท่านในนันทสูตร ใน **อังคุตตรนิกาย** ข้อ ๔๔ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุจะเรียกนันทะให้ถูกต้อง พึงเรียกว่า กุลบุตรผู้มีกำลัง ผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใส ผู้มีราคะกล้า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ข้อความนี้ย่อมมีเพราะเหตุไร เพราะท่านนันทิกษุคุ้มครอง ทวารในอินทรีทั้งหลาย รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียร อันเป็นเหตุให้ตื่น อยู่เสมอ ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ อันเป็นเหตุให้นันทิกษุสามารถประพฤติ พรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ได้ ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงว่า ท่านพระนันทะนั้นเลิศกว่าพวกภิกษุสาวก ผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย แสดงให้เห็นว่า กิเลสทั้งหลาย เป็นชีวิตจริง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงเท่านั้นจึงจะดับกิเลสได้ แต่ถ้าท่านบิดเบือนเป็นอย่างอื่น ท่านก็ไม่มีโอกาสที่จะรู้ถึงกิเลสที่ท่านสะสมมาเลยว่า ยังมีอยู่มากมายเพียงไร และจะขัดเกลาละคลายให้หมดสิ้นไปได้ประการใด

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัญญาน ระลึกถึงสภาพธรรมที่เกิดกับท่าน ท่านจะปฏิเสธไม่ได้เลยว่า ตราบใดที่ยังไม่บรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์เจ้าถึงขั้น พระอนาคามีบุคคล ก็ย่อมยังคงมีความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ

ใน **อังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต เมถุนสูตร** มีข้อความว่า



ครั้งนั้นแล ชานุกโสณีพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

แม้ท่านพระโคตมก็ทรงปฏิญาณว่าเป็นพรหมจารีหรือ

ข้อความใน **มโนรทปฺรณี อรรถกถา** มีว่า

ได้ยินว่า พราหมณ์นั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า พวกพราหมณ์ทั้งหลายเรียนคัมภีร์พระเวทในลัทธิของพราหมณ์ ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ถึง ๔๘ ปี แต่พระสมณะโคตมอยู่ครองเรือน ชื่นชมอภิมรณอยู่ด้วยความยินดีแห่งนักฟ้อนทั้ง ๓ ประเภทในปราสาททั้ง ๓ ฤดู บัดนี้จักยังกล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์อยู่หรือ เพราะฉะนั้น พราหมณ์นั้นจึงได้ถามอย่างนี้ หมายเอาเนื้อความนี้

เป็นการเปรียบเทียบตนเอง ซึ่งไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ดับกิเลสได้จริง ๆ เพราะฉะนั้น ก็มีความคลางแคลงสงสัยว่า แม้ตนเองก็ได้เรียนคัมภีร์พระเวท และได้ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ถึง ๔๘ ปี แต่ส่วนพระผู้มีพระภาคนั้น ในกาลก่อนก็ได้ครองเรือน ชื่นชมอภิมรณอยู่ด้วยความยินดีแห่งนักฟ้อนในปราสาททั้ง ๓ ฤดู และก็ออกบวชในเวลาไม่นาน เพราะฉะนั้น จะกล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์อยู่หรือ

แต่ถ้าเป็นผู้ที่รู้ข้อปฏิบัติที่ดับกิเลสได้จริง จะหมดความสงสัยในเรื่องที่ปัญญาสามารถรู้แจ้งแทงตลอดในสภาพธรรมที่ปรากฏได้ตามควรแก่เหตุ คือ ตามบารมีที่ได้สะสมมา

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวผู้ใดว่า ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย บริสุทธฺิ บริบูรณ์ บุคคลนั้น เมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวเรานั้นแล เพราะเราประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ด่าง ไม่พร้อย บริสุทธฺิ บริบูรณ์เต็มที ฯ



ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า พระอริยเจ้าในเพศของบรรพชิตเท่านั้น ที่พรหมจรรย์บริสุทธิ์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย บริสุทธิ์ บริบูรณ์เต็มที แต่ถ้าตราบใดยังไม่บรรลุดุคคุณธรรมถึงความเป็นพระอริยเจ้า แม้เป็นบรรพชิต พรหมจรรย์นั้นก็ยังขาด ทะลุ ต่าง พร้อย ไม่บริสุทธิ์ได้

ข้อความต่อไป

ชานุสโสณิพราหมณ์ได้กราบทูลว่า

ข้าแต่ท่านพระโคตม ก็อะไรชื่อว่า ขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ ถูกแล้ว สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม แต่ยังยินดีการขัดสี ลูบไล้ให้อาบน้ำ และนวดพั้นของมาตุคาม พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจ ด้วยการบำเรอ นั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์

ดูกร พราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นไปจากกองทุกข์ได้ ฯ

สมณพราหมณ์ก็มีข้อประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ กัน บางลัทธิก็คงจะมีการติดต่อกว้างขวางกับเพศหญิง คือ มาตุคาม และเมื่อไม่บรรลุดุคคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า ก็เป็นของธรรมดาที่ย่อมมีความยินดีพอใจในการกี่ยวข้อง สมณพราหมณ์พวกนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส ไม่หลุดพ้นไปจากกองทุกข์ได้

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม และไม่ยินดี



การขัดสี ลูบไล้ ให้อาบน้ำ และการนวดพั้นของมาตุคาม แต่ยังไม่กระชีกกระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการเสสรวลนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่รวมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม และไม่กระชีกกระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม แต่เพ่งดู จ้องดูจักขุแห่งมาตุคามด้วยจักขุของตน พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการเล็งแลนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

มีประโยชน์ใหม่ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความจริงโดยละเอียดข้อนี้ด้วย ก็เพื่อที่จะให้รู้ชัดว่า ผู้ใดที่ยังมีกิเลสอยู่ ก็ยังมีกิเลสอยู่ และก็เกิดขึ้นมาน้อยตามโอกาสของปัจจัยที่จะให้เกิดกิเลสนั้น ๆ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่รวมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม ไม่กระชีกกระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม และไม่เพ่งดู จ้องดูจักขุแห่งมาตุคามด้วยจักขุของตน แต่ได้ฟังเสียงมาตุคามหัวเราะอยู่ก็ดี พุดอยู่ก็ดี ขบร้องอยู่ก็ดี ร้องให้อยู่ก็ดี ข้างนอกฝาก็ดี ข้างนอกกำแพงก็ดี พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยเสียงนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ละเอียดใหม่ จิตจริง ๆ ละเอียดและว่องไวอย่างนี้ที่เดียว ขณะใดที่ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไม่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้ว ก็เป็นเพียงลักษณะของสภาพนามธรรมและรูปธรรม เพราะฉะนั้น ก็ย่อมจะเกิดความพอใจ ปลื้มใจ



ถ. ปัญญาขั้นไหนจึงจะรู้ชัดวิถิจิตที่เกิดขึ้น รวมทั้งลักษณะของภวังคจิต ลักษณะของปัญจทวาราวชชนจิต สัมปฏิจฉินนะ สันตிரณะ โวฏฐัพพะ ชวนะ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ ปัญญาขั้นไหนถึงจะรู้ได้

ฐ. ก่อนจะถึงปัญญาขั้นนั้น ควรที่จะมีปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมแต่ละทวารที่ปรากฏเสียก่อน และการที่จะประจักษ์การดับไป ต้องพิจารณาทั่ว ต้องเป็นปัญญาที่คมกล้า ที่สามารถจะรู้ในสภาพธรรมที่ปรากฏ เสียก่อน ส่วนการที่จะรู้ละเอียดมากขึ้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ไม่ใช่ทุกคน สามารถจะมีปัญญา เช่นปัญญาของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาของ พระอัครสาวก หรือปัญญาของพระมหาสาวก ซึ่งท่านมีทั้งวิชาและจรณะ ทั้งฌาน อภิญญา สมบัติทุกประการที่จะเกื้อกูลให้ประจักษ์สภาพธรรมแจ่มแจ้งโดยละเอียด

และสำหรับผู้ที่จะประจักษ์สภาพธรรมบรรลुकุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า ก็แล้วแต่ บารมีที่ท่านสะสมมาเป็นปัจจัยว่า สามารถที่จะให้รู้ได้มากขึ้นแค่ไหน แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ รวมทั้งความรู้ชัดนั้น จะต้องประจักษ์ทางมโนทวาร ซึ่งกำลังเกิดสลับกับทางปัญจทวารด้วย

เพราะฉะนั้น อย่าสงสัยถึงวิถิจิตแต่ละขณะที่รวดเร็ว ขณะนี้นามธรรมและ รูปธรรมมีจริง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ต้องสามารถมี ปัญญาที่รู้ชัดในสภาพที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม รู้ชัดในสภาพที่กำลังเห็นใน ขณะนี้ที่ต่างกับขณะที่ได้ยิน และจะต้องรู้ชัดถึงมโนทวารที่เกิดสลับกับทางปัญจทวาร ด้วย

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่รวมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม ไม่กระชีก กระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจักขุแห่งมาตุคามด้วยจักขุของตน และไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่ก็ดี พูดอยู่ก็ดี ขบร้องอยู่ก็ดี ร้องให้อยู่ก็ดี



ข้างนอกฝากก็ดี ข้างนอกกำแพงก็ดี แต่ตามนี้ถึงการหัวเราะ พุด เล่นหัวกับมาตุคาม ในกาลก่อน พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยอาการนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

เป็นความจริงในชีวิตประจำวันของผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ ความคิดนี้ห้ามไม่ได้เลย มากกว่าร้อยแปดพันเก้า เดี่ยวสุข เดี่ยวทุกข์ เดี่ยวกังวล เดี่ยวเป็นห่วง เดี่ยวเพลิดเพลิด เดี่ยวเต็มไปด้วยความหวัง เต็มไปด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องของตัวเอง ของญาติมิตรสหาย ของโลก ของชาวบ้าน ชาวเมือง สารพัดเรื่องจริง ๆ จะละได้อย่างไร

ถ้าจิตไม่เกิดเลย เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้จะมีได้ไหม แต่เพราะจิตเกิดดับอย่างรวดเร็วเหลือเกิน จิตขณะหนึ่งจะคิดได้เพียงคำเดียว แต่ว่าเรื่องราวที่ปรากฏนับไม่ถ้วน ว่าคำ ถ้าสติไม่เกิด ก็ละการยึดถือว่าเป็นตัวตน สัตว์ บุคคลไม่ได้

เพราะฉะนั้น ต้องรู้ว่า การที่จะละได้ เพราะสติเกิดขึ้นรู้ว่า ที่กำลังคิดก็เป็นแต่เพียงนามธรรม เป็นสภาพคิด และก็หมดไป เมื่อมีการคิดนึกเกิดขึ้นอีก ปรากฏอีก ก็รู้ว่า เป็นสภาพนามธรรมที่คิดในเรื่องนั้น และก็หมดไป

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจารีโดยชอบ ไม่รวมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม ไม่กระชีก กระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจักขุแห่งมาตุคามด้วยจักขุของตน ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่ก็ดี พุดอยู่ก็ดี ขับร้องอยู่ก็ดี ร้องให้อยู่ก็ดี ข้างนอกฝากก็ดี ข้างนอกกำแพงก็ดี และไม่ได้ตามนี้ถึงการหัวเราะ การพุด การเล่น หัวกับมาตุคามในกาลก่อน แต่ได้เห็นคฤหบดีก็ดี บุตรแห่งคฤหบดีก็ดี ผู้เอบอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการบำเรอ นั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ด่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ



ละเอียดขึ้นที่จะให้เห็นว่า ยังคงมีกิเลสอยู่ แม้ว่าจะได้ขัดเกลากิเลสหายไปแล้ว และได้มีอุปนิสัยที่ได้สะสมมาในการละคลายกิเลสหายาบ ขณะนั้นไม่มีปัจจัยที่จะให้กิเลสหายาบนั้น ๆ เกิดขึ้นกับตนก็จริง แต่กิเลสที่ยังมีอยู่ ก็ปรากฏให้เห็นโดยลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งเป็นไปในทางอื่นได้ ในลักษณะอื่นได้ เช่น เมื่อได้เห็นคฤหบดีที่ดี บุตรแห่งคฤหบดีที่ดี ผู้เฝ้าอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการบำเรอ นั้น ขณะนั้นก็เป็นกิเลสทั้งนั้น แม้จะเป็นกิเลสในลักษณะที่ต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น อย่าเพ่งคิดว่าตัวท่านไม่มีกิเลส อย่าบอกว่าจะไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล เพราะเหตุว่าทราบใดที่ไม่รู้สภาพธรรมตรงตามความเป็นจริงโดยละเอียด ไม่ประจักษ์แจ้งการเกิดและดับไปของนามธรรมและรูปธรรมแต่ละลักษณะจริง ๆ กิเลสนี้ย่อมมี แม้ว่าจะไม่ใช่กิเลสหายาบ

ข้อความต่อไป

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่รวมความเป็นคู่ ๆ กับมาตุคาม ไม่กระชีกกระชี่ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจักขุมาตุคามด้วยจักขุของตนเอง ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่ก็ดี พุดอยู่ก็ดี ขับร้องอยู่ก็ดี ร้องให้อยู่ก็ดี ข้างนอกฝากก็ดี ข้างนอกกำแพงก็ดี ไม่ได้ตามนึกถึงการหัวเราะ การพุด การเล่นหัว กับมาตุคามในกาลก่อน และไม่ได้เห็นคฤหบดีที่ดี บุตรแห่งคฤหบดีที่ดี ผู้เฝ้าอิมพรั่งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ แต่ประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งปรารภนาเพื่อเป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่งว่า เราจักได้เป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่งด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยความปรารภนานั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่า ขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์

ดูกร พราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้นไปจากกองทุกข์ได้ ฯ



แม้แต่ความหวัง หรือพอใจในภพ ในชาติ ในการเกิดเป็นเทพ ในการเกิดเป็นพรหม ก็เป็นการต่างพร้อยของพรหมจรรย์ เพราะเหตุว่าการประพฤติพรหมจรรย์นั้น จุดประสงค์เพื่อดับกิเลสเป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น ถ้าจุดประสงค์เปลี่ยนไป ไม่ใช่เป็นไปเพื่อการดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ยังมีความพอใจในภพในชาติ ในการเกิดเป็นเทพเป็นพรหม ก็ชื่อว่า เป็นการต่างพร้อยของพรหมจรรย์ ไม่สามารถที่จะพ้นจากกองทุกข์ โดยการรู้แจ้งแทงตลอด บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ได้





๔๗๕



ตอนท้ายของ **เมถุนสูตร**

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร พราหมณ์ เรายังพิจารณาเห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ยังละไม่ได้ในตน เพียงใด เราก็งยังไม่ปฏิญาณว่า เป็นผู้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น แต่เมื่อใดเราไม่พิจารณาเห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ยังละไม่ได้ในตน เมื่อนั้นเราจึงปฏิญาณว่า เป็นผู้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ก็ญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า วิมุตติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชานุกสโธณีพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯล ฯ

ขอท่านพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบ สูตรที่ ๗

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงเรื่องของกิเลสที่มีลักษณะต่าง ๆ กันโดยละเอียด และการที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทนั้น ก็ด้วยการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า ซึ่งชานุกสโธณีพราหมณ์ก็เลื่อมใส ปฏิญาณตนว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า สภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงกับชานุกสโธณีพราหมณ์ เป็นสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง ซึ่งควรที่จะได้พิจารณารู้โดยละเอียดในสภาพธรรมนั้น ๆ ที่เกิดกับตน อย่าข้ามไป และเข้าใจผิดคิดว่า หมดกิเลส



แล้ว เพราะเหตุว่ากิเลสนั้นละเอียดจริง ๆ ถ้าไม่เป็นไปในลักษณะนี้ ก็เป็นไปในลักษณะอื่น ตราบใดที่ปัญญายังไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉทไม่ได้

เพราะฉะนั้น ต้องอบรมเจริญสติ เพื่อให้ปัญญารู้ชัดในสภาพธรรมที่เกิดกับตนตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อการรู้ทั่ว จึงสามารถที่จะละคลายความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ละคลายการที่เคยยึดถือสภาพธรรมนั้นว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล และละคลายกิเลสที่ละเอียดที่ละน้อย จนกว่าจะถึงการดับเป็นสมุจเฉทตามลำดับขั้น

ถ. ข้อความตอนท้ายที่อาจารย์อ่านรู้สึกว่าจะขัดกับที่อาจารย์เคยนำกถาของท่านพระอานนท์ที่พูดกับภิกษุณีว่า อาศัยอาหารละอาหาร อาศัยต้นหาละต้นหา อาศัยมานะละมานะ แต่ในที่นี้ผู้ที่มีความปรารถนาจะไปบังเกิดในพรหมโลกก็ดี หรือในเทวโลกก็ดี ทำไมพระผู้มีพระภาครับสั่งว่า พรหมจรรย์ของผู้นั้นก็ยังขาด ทะลุ ต่างพร้อย ขออาจารย์อธิบายเพิ่มเติม

ส. อาศัยอาหารละอาหาร เพราะว่ายังต้องรับประทานอาหารอยู่เรื่อย ๆ แต่จะรับประทานไปทำไม โดยไม่ระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะนั้น ร่างกายนี้จะดำรงอยู่ได้เพราะอาหารเท่านั้น ถ้าขาดอาหารก็ดำรงอยู่ไม่ได้ ถ้าเห็นความจริงอย่างนี้ ยังจะพอใจปรารถนาในรูปร่างกายของใครซึ่งจะเป็นไปได้ก็ด้วยเพียงการรับประทานอาหารเท่านั้น ก็ไม่ควรจะเป็นอย่างนั้นใช่ไหม

หรือว่าเวลาที่ต้นหาเกิดขึ้น ก็ไม่ควรที่จะปล่อยให้เป็นแต่เพียงต้นหาเท่านั้น แต่ควรระลึกรู้สภาพความจริงของต้นหาเพื่อละต้นหาในขณะนั้น หรือเวลาที่มานะเกิดขึ้น ก็ไม่ควรที่จะให้พอกพูนด้วยมานะอีกต่อไปเรื่อย ๆ แต่ควรระลึกรู้ เพื่อละมานะที่เกิดปรากฏในขณะนั้น

ถ. ผู้ที่ตั้งความปรารถนาที่จะไปบังเกิดในเทวโลกก็ดี พรหมโลกก็ดี ขณะที่ตั้งความปรารถนา ขณะนั้นจิตคงเป็นต้นหาด้วย เมื่อจิตขณะนั้นก็เป็นต้นหาเหมือนกัน ทำไมพระพุทธเจ้าตรัสว่า พรหมจรรย์ของผู้นั้นยังขาด ทะลุ ต่าง พร้อย



สุ. ประพฤติพรหมจรรย์เพื่ออะไร ถ้าไม่ใช่เพื่อดับกิเลสเป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น ในระหว่างที่ยังไม่บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ มีความปรารถนาในภพ ในชาติ ในการเป็นเทพ ในการเป็นพรหม ก็ให้รู้ตัวตามความเป็นจริงว่า ในขณะที่นั้นยังเป็นผู้ที่มีกิเลสที่จะต้องละ ที่จะต้องขัดเกลา และเป็นผู้ที่ยังต่างพร้อยในพรหมจรรย์อยู่

ให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง กิเลสมี ก็ต้องรู้ว่า มี ไม่ใช่คิดว่าไม่มี เพราะเหตุว่าปรารถนาเป็นพรหม ไม่ใช่อย่างนั้น ที่ปรารถนาอย่างนั้นก็ยังเป็นกิเลส และเป็นการต่างพร้อยของพรหมจรรย์ เพราะว่าการประพฤติพรหมจรรย์นั้นเพื่อดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ไม่ใช่เพื่อการเกิดเป็นเทพ หรือการเกิดเป็นพรหม

สำหรับเรื่องการต่างพร้อยของพรหมจรรย์ในเมณฺฐนสูตร ท่านผู้ฟังก็คงจะใคร่ที่จะได้ทราบความหมายของศีลขาดหรือต่างพร้อย

ใน **สัทธัมมปกาสินี อรรถกถา ปฏิสัมภีทามรรค ศีลมยญาณนิตเทศ**
วรรณนา หน้า ๒๕๐ - ๒๖๐ มีข้อความว่า

คำว่า ศีล จะคฤหัสถ์ศีล หรือบรรพชิตศีลก็ตาม ศีลเหล่าใดทำลายไป ๑ ข้อ ในเบื้องต้น หรือที่สุด ศีลเหล่านั้นชื่อว่าขาด เหมือนผ้าที่ขาดปลายผ้า คือ ส่วนอื่นหรือตรงอื่นยังดีอยู่

ศีลใดที่ทำลายไป ๑ องค์ที่ตรงกลาง ศีลนั้นชื่อว่าทะลุ คือ ขาดกลาง เหมือนกับผ้าที่ทะลุ

ศีลที่ขาดไป ๒ - ๓ องค์โดยลำดับ ชื่อว่าต่าง เช่นเดียวกับโคที่มีสีกายดำแดงเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่ง ที่หลังบ้าง ที่ท้องบ้าง เพราะสีที่ขัดกัน เป็นคนละสี และสัณฐานยาวบ้าง กลมบ้าง

ส่วนศีลที่ทำลายไปข้อหนึ่ง ๆ ในระหว่าง ๆ คือ ข้อนั้นบ้าง ข้อนี้บ้าง ศีลเหล่านั้นชื่อว่าลายพร้อย เหมือนแม่โคที่พรายไปด้วยจุดสีต่าง ๆ กัน ในระหว่าง ๆ

อีกอย่างหนึ่ง ศีลแม้ทั้งหมดชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย เพราะเมณฺฐนสูตร (การประกอบด้วยเมณฺฐน ๗ อย่าง ในเมณฺฐนสูตร) เพราะบาปกรรม มีไกรธ คือ ความ



โกรธ อุปนาหะ คือ ความผูกโกรธ เป็นต้น โดยรวมกันไป บางอาจารย์กล่าวว่า
ชื่อว่าศีลขาด ท่านอธิบายเป็นศีลทะลุ เพราะเป็นที่ตั้งของกุศลธรรมทั้งหลายไม่ได้
ชื่อว่าศีลต่าง อธิบายว่า ลายพร้อย มีสีต่าง ๆ

นี่เป็นเรื่องความหมายของพยัญชนะ ท่านผู้ฟังมีทุกข์เพราะกิเลส เพราะกำ
บังไหม มีแน่ ๆ ตราบใดที่ยังมีกิเลส มีกำอยู่ ก็เป็นผู้ที่มีความทุกข์ เพราะฉะนั้น
ถ้าเห็นโทษของกิเลส เห็นโทษของกำ ก็ควรที่จะพากเพียรอบรมเจริญกุศลทุก
ประการให้เป็นอุปนิสัยในการที่จะขัดเกลากิเลสให้ลดน้อย เบาบาง ทุกภพ ทุกชาติ
เท่าที่สามารถจะกระทำได้

ซึ่งท่านก็คงจะเห็นว่า แม้จะได้ฟังธรรมโดยละเอียดสักเท่าใดก็ตาม แต่กิเลสก็
ยังมีอยู่นั่นเอง เพียงการฟังเท่านั้นยังไม่สามารถดับกิเลสได้ และกิเลสก็มากจริง ๆ
เดี๋ยวตระหนี่ เดี่ยวโกรธ เดี่ยวผูกโกรธ เดี่ยววิชยา ช่างมีมากมายเหลือเกิน เดี่ยวก็
มานะ เพราะฉะนั้น การที่จะดับกิเลสเหล่านี้ให้หมดเป็นสมุจเฉท จะต้องอบรมเจริญ
กุศลทุกประการ ทั้งทาน ทั้งศีล ทั้งภาวนา เพื่อที่จะเป็นบารมีให้สามารถสละการ
ยึดถือนามรูปที่ปรากฏ จึงจะถึงการรู้แจ้งในพระนิพพานได้

ใน **สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค สมุททวรรคที่ ๓ สมุททสูตรที่ ๒**
มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมกล่าวว่า สมุทฺธ ฯ ดังนี้
(สมุทฺธ หรือ สมุทฺท) ภิกษุทั้งหลาย สมุทฺธนั้น ไม่ชื่อว่าเป็นสมุทฺธในวินัยของ
พระอริยเจ้า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมุทฺธนั้น เรียกว่าเป็นแอ่งน้ำใหญ่ เป็นห้วงน้ำใหญ่
รูปอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชักให้
ใคร่ ชวนให้กำหนด นี่เรียกว่าเป็นสมุทฺธในวินัยของพระอริยเจ้า โลกนี้พร้อมทั้ง
เทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์
มีอยู่ในสมุทฺธนี้ โดยมากเป็นผู้เศร้าหมอง มีความใคร่ กุลลกชาติา กุลคฺคณฺทิกชาติา
เป็นดุจหน้าปล้องและหน้ามุงกระต่าย หาล่วงอบาย ทุกคติ วินิบาต สังสารไปได้ไม่
 ฯลฯ



ต่อจากนั้นก็เป็นอย่างอื่น เรื่อง เสี่ยง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ อันจะพึงรู้ได้ด้วยใจ นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจ นำรัก ชักให้ใคร่ ชวนให้กำหนด นี่เรียกว่าเป็นสมุทฺธในวินัยของพระอริยเจ้า โลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ มีอยู่ในสมุทฺธนี้ โดยมาก เป็นผู้เศร้าหมอง มีความใคร่ ... เป็นดุจหน้ำปล้องและหน้ำมุงกระต่าย หาล่วงอบาย ทุกคติ วินิบาต สงสารไปได้ไม่ ฯ

บุคคลใดคลายราคะ โทสะ และอวิชชาได้แล้ว บุคคลนั้น ชื่อว่าข้ามสมุทฺธนี้ ซึ่งมีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ มีทั้งคลื่นและภัยที่ข้ามได้แสนยากได้แล้ว เรากล่าวว่า บุคคลนั้นล่วงพ้นเครื่องข้อง ละมัจจุ ไม่มีอุปธิ ละทุกข์ได้ขาดเพื่อไม่เกิดต่อไป ถึงความดับสูญ ไม่กลับมาเกิดอีก ลวงพระยามัจจุราชให้หลงได้ ฯ

จบ สูตรที่ ๒

เพราะฉะนั้น สมุทฺธที่เป็นแอ่งน้ำใหญ่ ห้วงน้ำใหญ่ ไม่ใช่แอ่งน้ำใหญ่ธรรมดา หรือห้วงน้ำใหญ่ธรรมดา แต่ว่าอยู่ที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ทุก ๆ ขณะที่ไม่รู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

จักขุสภาพนี้เล็กมาก แต่ชื่อว่าเป็น สมุทฺธในวินัยของพระอริยเจ้า เพราะว่าทันที ที่เห็น ก็เกิดความยินดี พอใจ ลุ่มหลงในรูปที่ปรากฏทางตา ไม่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น ก็อยู่ในสมุทฺธ ในห้วงน้ำใหญ่ ในขณะที่กำลังเห็น ขณะที่กำลังได้ยิน ขณะที่กำลังได้กลิ่น ขณะที่กำลังลิ้มรส ขณะที่กำลังรู้โผฏฐัพพะ

ใน **สมุทฺธสูตรที่ ๑ ข้อ ๒๘๕** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับแล้ว ย่อมกล่าวว่า สมุทฺธ สมุทฺธ ดังนี้ ภิกษุทั้งหลาย สมุทฺธนั้น ไม่ชื่อว่าเป็นสมุทฺธในพระวินัยของพระอริยเจ้า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมุทฺธนั้น เรียกว่าเป็นแอ่งน้ำใหญ่ เป็นห้วงน้ำใหญ่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย จักขุเป็นสมุทฺธของบุรุษ กำลังของจักขุนั้นเกิดจากรูป บุคคลใดย่อมอดกลั้นกำลังอันเกิดจากรูปนั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณ์ ข้าม



สมุทฺธ คือ จักขุ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่ง ตั้งอยู่บนบก ฯลฯ (ข้อความต่อไปเป็น หู จมูก ลิ้น กาย)

ใจเป็นสมุทฺธของบุรุษ กำลังของใจนั้นเกิดจากธรรมารมณฺ์ บุคคลโดยย่อหมด กลั้นกำลังอันเกิดจากธรรมารมณฺ์นั้นได้ บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณฺ์ ข้ามสมุทฺธคือ ใจได้ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยาภรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า

บุคคลใดข้ามสมุทฺธนี้ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้งสัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ น้าหวาดกลัว ข้ามได้แสนยากได้แล้ว บุคคลนั้นเราเรียกว่า เป็นผู้เรียนจบเวท อยู่จบ พรหมจรรย์ ถึงที่สุดแห่งโลก ข้ามถึงฝั่งแล้ว

จบ สูตรที่ ๑

ทุกขณะที่เห็น ทุกขณะที่ได้ยิน อยู่ในสมุทฺธ ในห้วงน้ำใหญ่ เพราะว่ามี การเห็น มีการได้ยิน มีการได้กลิ่น มีการลิ้มรส มีการรู้โณภูมิจฺฉัพพะ ฐธรรมารมณฺ์ สืบต่อกันอยู่ เรื่อย ๆ และแต่ละขณะนี้นั้นมากจริง ๆ เพราะเหตุว่าเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป แต่ความไม่รู้ที่ ปิดบัง เป็นสมุทฺธ เป็นห้วงน้ำ เป็นแอ่งน้ำซึ่งกว้างใหญ่ ยากแก่การที่จะข้ามไปสู่ฝั่ง คือ การรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง และดับกิเลสได้เป็นสมุจฺเฉท

เรื่องของการขัดเกลากิเลส การติดในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจฺฉัพพะ ต้อง อาศัยการสะสมการอบรมเป็นบารมีด้วย จึงจะสามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจฺเฉท เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะอบรมเจริญกุศลทุกประการ รวมทั้งการประพาสพรหมจรรย์ ซึ่งเป็นอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ เท่าที่จะกระทำได้ เพราะว่ากิเลสอยู่ลึกและเหนียวแน่นมาก

ผู้ฟัง อาตมาขออนุโมทนาด้วย ที่กล่าวว่าควรจะทำกุศลให้ถึงพร้อม

ครั้งหนึ่ง อาตมา มีการเจริญอย่างอุกฤษฏ์ติดต่อกันโดยไม่ละเว้น ตาม แบบอย่างทีอ่านในสติปัฏฐาน อาตมาพยายามอย่างที่สุด คือ ติดต่อกันโดยไม่ละเว้น ทีเดียว จนรู้ว่าอารมณ์ทุกอารมณ์เกิดขึ้นดับไป เกิดขึ้นดับไป หรือว่าจะมีอารมณ์ใด



เกิดขึ้น จะมีอิริยาบถใดเคลื่อนไหวก็ดี อาตมาก็รู้อย่างไม่ขาดสาย ก็พิจารณาตามเหตุผลว่า ถ้าปฏิบัติอยู่อย่างนี้ กิเลสจะต้องสิ้นไปภายใน ๗ วันบ้าง ๗ เดือนบ้าง ๗ ปีบ้าง ก็ทำอย่างนั้นเรื่อย ๆ มา กิเลสก็ไม่สิ้นไปสักที แต่ต่อมาก็ไม่ได้ทำเพราะสุขภาพร่างกายจิตใจเสื่อมโทรมลง ก็ไปพบกับอาจารย์องค์หนึ่ง ท่านกล่าวว่า ควรจะเจริญกุศล ก็อย่างที่อาจารย์กล่าว อาตมาฟังวิทยุอยู่ตลอดเรื่อย ๆ มาทีเดียว อาตมาโมทนาสาธุด้วยในเรื่องกุศลนี้

ส. ขอกราบนมัสการพระคุณเจ้า ในเมตตาจิตของพระคุณเจ้า เท่าที่ได้รับฟังนี้ รู้สึกว่าท่านใช้ความพากเพียรเป็นอันมาก ในการที่จะให้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมติดต่อกันเป็นเวลาหลายวัน จนสุขภาพเสื่อมโทรม และที่ว่าให้ติดต่อกันโดยไม่ขาดสายเป็นเวลาหลายวัน แต่ว่าขณะนั้น รู้ลักษณะของสภาพธรรมตรงลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ หรือเปล่า

อย่างทางตาที่กำลังเห็น ไม่ต้องคลาดเคลื่อน ไม่ต้องไปสร้าง ไปทำอะไรขึ้นมา ด้วยความเป็นตัวตน แต่มีการระลึก รู้ สามารถที่จะรู้ว่า สภาพที่กำลังปรากฏทางตา เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่ใช่สภาพรู้หรืออาการรู้ ซึ่งกำลังเห็นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ตามธรรมดา ตามธรรมชาติ ไม่แครงแครง ไม่ทำให้สุขภาพเสื่อมโทรม เพราะเหตุว่าเป็นการระลึกตามปกติ ไม่มีตัวตนที่จะไปบังคับให้ติดต่อกัน แต่ข้อสำคัญ คือ การสำเนียง สังเกต โดยละเอียดแนบคายจริง ๆ ว่า รู้ลักษณะของธรรมที่ปรากฏตรงลักษณะแต่ละลักษณะหรือไม่

เพราะฉะนั้น เรื่องของกาลเวลาไม่สำคัญ จะติดต่อกัน ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี แต่ถ้าขณะนั้น สติไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตรงลักษณะของสภาพธรรมจริง ๆ ปัญญาไม่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และถึงแม้ว่าสุขภาพจะเสื่อมโทรม แต่ตาก็มี หูก็มี จมูกก็มี ลิ้นก็มี กายก็มี ใจก็มี สภาพธรรมทั้งหลายก็ยังปรากฏให้สติระลึกได้ ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตามปกติ ตามความเป็นจริง ไม่ใช่เป็นเรื่องไปทำด้วยความเหน็ดเหนื่อย แต่เป็นเรื่องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม และก็ละคลายความไม่รู้ ตามปกติ เป็นธรรมชาติจริง ๆ



สำหรับเรื่องของศีลและธรรมที่ได้ศึกษาไปแล้ว ประโยชน์ที่สุดของการฟังหรือการศึกษาธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตาม ถึงแม้ว่าจะฟังมาก แต่ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติตามได้ ก็ย่อมได้รับประโยชน์น้อยมาก แต่ถ้าฟังและเข้าใจในเหตุผลของธรรม สามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตามด้วย ก็จะเป็นประโยชน์มาก





๔๗๖



ใน ขุททกนิกายชาดก ศีลวิมังสาชาดก ข้อ ๗๕๘ มีข้อความว่า

ข้าพระองค์มีความสงสัยว่า ศิลประเสริฐ หรือสุตะประเสริฐ ศิลนี้แหละ
ประเสริฐกว่าสุตะ ข้าพระองค์ไม่มีความสงสัยแล้ว.

ชาติและวรรณะเป็นของเปล่า ได้สดับมาว่าศิลปินั้นประเสริฐที่สุด บุคคลผู้
ไม่ประกอบด้วยศีล ย่อมไม่ได้ประโยชน์เพราะสุตะ.

กษัตริย์และแพศย์ผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ไม่อาศัยธรรม ชนทั้งสองนั้น ละโลกนี้ไป
แล้วย่อมเข้าถึงทุกคติ

กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร คนจัณฑาล และคนเทหยากเยื่อ ประพฤติ
ธรรมในธรรมวินัยนี้แล้ว ย่อมเป็นผู้เสมอกันในไตรทิพย์

เวท ชาติ แม้พวกพ้อง ก็ไม่สามารถจะให้อิสริยยศ หรือความสุขในภพหน้า
ได้ ส่วนศีลของตนเองที่บริสุทธิ์ดีแล้ว ย่อมนำความสุขในภพหน้ามาให้ได้

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นความจริง ถึงแม้ว่าจะได้ฟังมาก แต่ถ้าไม่ได้
ประพฤติธรรม ไม่ได้ขัดเกลาจิตใจ ทั้งการอบรมเจริญสติปัญญา และงดเว้นทุจริตทาง
กาย ทางวาจาด้วย การกระทำทั้งกายทั้งวาจาที่เต็มไปด้วยกิเลส ก็ยิ่งจะพอกพูน
หนาแน่น จนกระทั่งเป็นเหตุให้ล่วงออกมาเป็นกายทุจริต วจีทุจริต เป็นกิเลสหยาบขึ้น
ต่าง ๆ อยู่เรื่อย ๆ

และท่านผู้ฟังก็เห็นความไม่แน่นอนของกรรมและวิบากว่า แล้วแต่กรรมใดจะ
ทำให้เกิดเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร เป็นคนจัณฑาล เป็นคนเท
หยากเยื่อ ซึ่งการสะสม การประพฤติสุจริตกรรม และทุจริตกรรมในปัจจุบันชาตินี้
ก็ทำให้ปฏิสนธิต่างกันอีกไปในชาติต่อไป เพราะฉะนั้น เรื่องของศีลก็เป็นเรื่องที่สำคัญ
และควรที่จะได้ประพฤติปฏิบัติตามเท่าที่จะสามารถกระทำได้

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ขอความกรุณาท่านผู้ฟังช่วยอ่านด้วย



บ้านเลขที่ ๓๘๑ สูดตรอกวัดโมฬีโลกยาราม
สุตถนอรุณอัมรินทร์ ต.วัดอรุณ อ.บางกอกใหญ่
กท. ๖

๒๒ ต.ค. พ.ศ. ๒๕๑๗

เรียน อาจารย์ที่เคารพนับถืออย่างสูง

จดหมายฉบับนี้มีมาถึงอาจารย์ด้วยปัญหาเกิดขึ้น คือ จำเป็นไหมครับที่ผู้มีสติ
เจริญสติ จำต้องเลือกใช้ของที่ไม่สวยงาม ไม่ประณีต ไม่สู้มีราคา เนื่องจากมีท่าน
ผู้ใหญ่บางท่านได้ตั้งปัญหาถามผมว่า สมมติว่า มีใครคนหนึ่งยินดีให้ของชนิดหนึ่ง
แต่มี ๒ ชิ้น สภาพ ขนาด และลักษณะเหมือนกัน ชิ้นหนึ่งมีราคาเพราะสวยงาม แต่
อีกชิ้นหนึ่งไม่สวยงาม ไม่ประณีต จึงไม่สู้มีราคา ให้เลือกเพียงชิ้นเดียว สมมติว่าเป็น
นาฬิกาข้อมือ ๒ เรือน เรือนหนึ่งมีความประณีต คือ สวยงามมาก อาจจะฝังเพชร
หรือพลอยก็ตามที มีราคาสูง สวยงาม มีค่ามาก ส่วนอีกเรือนหนึ่งไม่ประณีต ไม่
สวยงาม ไม่สู้มีราคา แต่นาฬิกาทั้ง ๒ เรือนนี้ เดินเที่ยงตรงเสมอกัน มีไว้เพื่อใช้ดูเวลา
เท่านั้น นาฬิกาทั้ง ๒ เรือนนี้ มีท่านผู้หนึ่งนำมามอบให้ แต่ให้เลือกเอาเพียงเรือนเดียว

อยากจะทราบว่า ถ้าเป็นผู้ที่มีสติ เจริญสติ มีอารมณ์ทางวิปัสสนา เพื่อละ
คลายกิเลสแล้ว จะเลือกเอานาฬิกาข้อมือที่ว่านี้ เรือนไหนครับ

สำหรับใจผมนั้น ถ้าพิจารณาดูคร่าว ๆ อย่างผิวเผินแล้ว ก็น่าจะเลือกเอา
นาฬิกาเรือนที่ไม่สวยงาม ไม่ประณีต ไม่สู้มีราคา เพราะจุดประสงค์ในความจริง มีไว้
เพื่อดูเวลาเท่านั้น เพราะถ้าหากเลือกเอาเรือนที่มีราคา เรือนสวยงาม มีความประณีต
ก็จะถูกหาว่า เป็นนักเจริญสติ ผู้มีสติมีอารมณ์ทางวิปัสสนายังไม่ได้ เพราะติดใน
ความสวยงาม ติดในกิเลสตัณหา แต่เนื่องจากว่า ได้พิจารณาแล้วอย่างลึกซึ้ง ซึ่ง
ผมเองทั้ง ๆ ที่ได้พยายามเป็นผู้มีสติเป็นปกติ เจริญสติ พิจารณาเห็นสภาพและ
ลักษณะธรรมทั้งหลายแต่ละชนิดที่เกิดด้วยเหตุแต่ละชนิด แต่ละอย่าง และกำลังเสื่อม
และดับไปในที่สุดเมื่อหมดเหตุ อย่างที่อาจารย์อธิบาย ก็ยังเลือกนาฬิกาเรือนที่
สวยงาม มีความประณีต



เหตุผลมีอย่างนี้ครับ คือผมคิดว่า ถึงแม้จะใช้ของที่ดี มีความประณีต ราคาแพง โดยไม่ต้องไปแสวงหาที่ไหน เพราะเขาเอามาให้เลือก เอาไว้เพื่อใช้ ถึงแม้ว่าจะใช้ของดี มีราคาแพง ก็ยังสามารถมีสติเจริญสติ พิจารณาเห็นลักษณะของมันในขณะที่กำลังใช้อยู่ ในสภาพที่ไม่เพียง มีอาการเกิดรูปและนามในขณะที่ใช้เพียงชั่วประเดี๋ยวเดียว ในที่สุดก็ดับไป เมื่อหันไปสนใจในสิ่งอื่น ในธรรมอื่น การมีของที่ดีที่ประณีตใช้ ไม่อาจที่จะยับยั้งการมีสติเจริญสติได้เลย ทั้งนี้ต้องไม่ขาดสติ

แต่แล้วผมถูกกล่าวหาว่า ยังติดในความสวย ติดในความงาม คือ ติดในกิเลส มีตัณหาอย่างแรง จนผมเองไม่สามารถจะแก้ไขกล่าวหาอย่างไรถูก เพราะถ้าหากเป็นผู้มีสติเจริญสติเพื่อละคลายกิเลสแล้ว มีจำต้องใช้ของเลว ๆ เสียหมดทุกอย่างหรือครับ ถ้าเป็นอาจารย์บ้างละ อาจารย์จะเลือกเอานาฬิกาข้อมือดี หรือข้อมือเลว เพราะทั้ง ๒ เรือนเดินเที่ยงเท่ากัน มีไว้ใช้เพียงเพื่อดูเวลาได้ดีเท่านั้น

ในที่สุด ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงช่วยดลบันดาลให้อาจารย์ประสบแต่ความสุข ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดชั่วกาลนาน

ด้วยความเคารพอย่างสูง

สุ. ขอบพระคุณท่านผู้อ่าน ท่านผู้ฟังมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างในเรื่องนี้ ขอฟังความคิดเห็นของท่านผู้ฟังก่อน

ผู้ฟัง ในจดหมายบอกว่า สมมุติ การสมมุตินั้นสมมุติกันได้ แต่เรื่องความเป็นจริงแล้ว ยากเหลือเกิน จะมีคนน่านาฬิกาข้อมือให้ ๒ เรือน และบังคับให้เลือกเรือนเดียว รู้สึกว่าจะน้อยไปหน่อย ถ้าจะมีก็คงจะอย่างที่เราเจ้าของจดหมายเขียนมา ผมเห็นว่า เจ้าของจดหมายนี้เป็นผู้ปฏิบัติธรรม มาลองใจ

สมมุติว่า จะมีจริงขึ้นมา ผู้ที่เลือกนาฬิกาที่มีราคาสูง ก็เป็นวิบากของเขานั้นแหละ ที่มีจิตโน้มไปเพื่อจะใช้ของดี ๆ สวย ๆ หรือว่าอีกคนหนึ่งจะเลือกนาฬิกาที่ไม่มีค่า ก็เป็นวิบากของเขา คงจะกลัวว่า เราเป็นผู้ปฏิบัติธรรม เราจะเลือกของดี ๆ ก็กลัวผู้อื่นเขาจะตำหนิ หรือว่ากลัวผู้ให้เขาจะตำหนิ นั่นก็เป็นวิบากครับ แล้วแต่เขา



จะนึกจะคิด ผู้ที่ไม่เคยสะสมบุญบารมีมาที่จะใช้ของดี ๆ ของมีค่า ก็นึกไปต่าง ๆ นานา นึกเสียตายบ้าง นึกกลัวเขาจะตำหนิบ้าง ก็นึกอะไรไปต่าง ๆ

ข้อความในจดหมายที่ว่า มีบางคนตำหนิเขาว่า เป็นผู้ปฏิบัติธรรมแล้วยังจะชอบสิ่งที่สวดยิ่งงาม เรื่องตำหนิไม่ควรจะไปคำนึงถึง เขาจะตำหนิก็เรื่องของเขา ข้อสำคัญอยู่ที่ตัวเรา เราพิจารณาของเราว่า โลกะของเราเกิดบ้างหรือเปล่า โทสะเกิดบ้างหรือเปล่า โมหะเกิดบ้างหรือเปล่า กุศลจิตเกิดบ้างหรือเปล่า เราควรจะพิจารณาตัวของเราเอง มัวไปคำนึงถึงคนอื่น คนในโลกนี้เวลานี้มีไม่รู้เท่าไร ก็นานาจิตตัง ใครเขาจะคิดอย่างไร จะไปคำนึงถึงเขาทำไม เมื่อเขาตำหนิเรา เราก็ชี้แจงให้เขาเห็นว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร

ในครั้งพุทธกาล นางวิสาขาสร้างกุฏิถวายด้วยราคามากมาย เครื่องประดับของนางวิสาขาขายไปเป็นเงินเท่าไร มากทีเดียวจำตัวเลขไม่ได้ และนำเงินนั้นไปสร้างปราสาทถึง ๗ ชั้น เป็นไม้ฉันทน์ทั้งนั้น พระพุทธเจ้าก็ประทับอยู่ ทำไมสาธุชนทั้งหลายจึงไม่ติเตียนพระพุทธเจ้าว่า บรรลุเป็นพระอรหันต์สัมผัสมาสัมผัสพุทธเจ้า ทำไมจึงประทับในกุฏิสวยงามใหญ่โต

เพราะฉะนั้น ผมเห็นว่า แล้วแต่ใครสั่งสมมา จิตของใครจะน้อมใช้ของสวดยิ่งงาม ๆ ก็ใช้เถอะครับ

สุ. รู้สึกเป็นข้อวิตกของผู้ที่ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม คือ กลัวว่าคนอื่นจะมองท่านในลักษณะใด แต่การศึกษาระบบและปฏิบัติธรรมนั้น เพื่อรู้จักตัวเองตรงตามความเป็นจริง

สำหรับผู้ที่ยังไม่ใช่พระอนาคามีบุคคล แน่นนอนที่สุดที่จะต้องมีความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ไม่ใช่เป็นการบังคับใจ หรือข่มใจไว้ด้วยความเป็นตัวตน ซึ่งไม่มีวันที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท แต่การเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัญญาจนระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง จะทำให้รู้สภาพธรรมที่สะสมมาว่า ท่านยังเป็นผู้ที่มีกิเลส ซึ่งจะต้องอาศัยปัญญาที่ได้อบรมเจริญสมบูรณ์ขึ้นตามลำดับขั้นที่สามารถจะดับกิเลสได้ กิเลสจึงจะดับได้ ตามความ



เป็นจริง ต้องเป็นอย่างนี้ แล้วแต่ที่ท่านจะเป็นเพศใด ท่านจะเป็นฆราวาส หรือท่านจะเป็นบรรพชิต ถ้าท่านมีศรัทธาที่จะอบรมเจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต ท่านเป็นผู้มีเจตนาที่จะละคลายการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เท่าที่ท่านสามารถจะประพฤติตามได้ ตามพระวินัยบัญญัติ นั่นก็เป็นเรื่องของศรัทธา เป็นเรื่องของอุปนิสัยที่ท่านสะสมมา

แต่สำหรับท่านที่ยังเป็นฆราวาสอยู่ เพราะเหตุว่าตามความเป็นจริงแล้ว อุปนิสัยที่สะสมมาเป็นฆราวาส จึงเป็นฆราวาส ไม่ใช่มีการบังคับที่จะต้องให้ผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมทุกคนเป็นเช่นบรรพชิต

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่มีอยู่ตามความเป็นจริงเกิดขึ้นปรากฏ เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย สติก็ตามรู้ในสภาพธรรมจริง ๆ ที่กำลังปรากฏเป็นไปในขณะนั้น

และที่ถามว่า ถ้าเป็นท่านเองท่านจะเลือกอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องคิดล่วงหน้าเลย คิดไว้อย่างนี้ ถึงเวลาจริง ๆ เลือกจริง ๆ เป็นอีกอย่างหนึ่งก็ได้ ใครสามารถจะทราบแน่นอนว่า ขณะต่อไปจะมีปัจจัยที่ทำให้นามประเภทใดเกิดขึ้น รูปประเภทใดเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญสติปัฏฐานจึงเป็นการระลึกรู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วปรากฏแล้ว จึงรู้ว่า ไม่ว่าสภาพธรรมนั้นจะเป็นอย่างไรก็ตาม ที่เกิดขึ้นได้ก็เพราะว่าสะสมมา และการที่จะเลือก ก็ต้องแล้วแต่เหตุการณ์ แล้วแต่โอกาสด้วย คือ ต้องดูทั้งเจตนา และศรัทธาของผู้ให้ ในการที่จะรับสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม

ท่านผู้ฟังอาจมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงหลายคน และอาจจะมีพี่ หรือน้อง หรือญาติคนหนึ่ง มีของมาฝากพี่น้องด้วยกันหลาย ๆ คน ซึ่งก็เป็นของที่แน่นอนว่า ของที่นำมาฝาก ก็ย่อมจะยิ่งหย่อนกว่ากันบ้าง ท่านจะเลือกเอาที่สวຍที่สุด หรือไม่ค่อยสวຍเพื่อใครอย่างไร ก็แล้วแต่ขณะนั้นจิตประเภทไหนจะเกิดขึ้นเป็นไป ทำให้ท่านเลือกสิ่งที่ท่านจะได้รับ อาจจะได้ด้วยความเมตตา ต้องการจะให้บุคคลอื่นได้รับสิ่งที่เขาพอใจ เพราะฉะนั้น สำหรับท่านไม่เป็นไร ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นสิ่งที่สวຍงามที่สุดที่ท่าน



ต้องการหรือปรารถนาก็ได้ เพราะท่านอาจจะทราบว่า คนอื่นมีความต้องการอย่างนั้นมากกว่าท่าน

เพราะฉะนั้น เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องความวิจิตรของจิตจริง ๆ ถ้าท่านจะพิจารณา สังเกต ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงได้ถูกต้อง ก็จะรู้ว่าจิตของท่านเป็นอย่างไร

ขอเล่าเรื่องของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ซึ่งท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านเล่าถึงกิเลสของท่านที่มีต่อเพชรนิลจินดาต่าง ๆ ว่า ท่านยังมีความพอใจ แม้ว่าท่านจะเป็นผู้ที่สูงวัยแล้วก็ตาม แต่เวลาที่เห็นวัตถุที่หายาก สวยงาม เป็นของเก่า ฝีมือดี ทำอย่างประณีตทีเดียว ท่านอยากได้เหลือเกิน จนถึงกับแทนที่จะให้บุคคลที่อ่อนวัยกว่าและเหมาะสมกว่า แต่อำนาจของความพอใจ ทำให้ท่านถือเอาสิ่งนั้นมาเป็นของท่าน ไม่ยอมแลก ไม่ยอมให้ ไม่ยอมทุกอย่าง แม้จะได้รับการขอร้องที่จะให้แลกเปลี่ยนสิ่งอื่น หรือวัตถุสิ่งอื่นที่มีความสวยงามประณีตเท่ากัน แต่เมื่อท่านมีความพอใจอย่างนั้นแล้ว ท่านก็ไม่ให้

แต่ท่านก็เป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านเห็นกำลังของกิเลสจริง ๆ ที่ติดในวัตถุนั้นอย่างเหนียวแน่น จากนั้นประมาณสักอาทิตย์หนึ่ง หรือสองอาทิตย์ ใจของท่านก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไป จนในที่สุดเห็นว่า สิ่งนั้นเหมาะสำหรับผู้ที่มียุวัยน้อยกว่า เพราะเหตุว่าจะเป็นประโยชน์แก่เขามากกว่า และในที่สุดท่านก็ให้วัตถุนั้นไป

นี่ก็เป็นเรื่องสภาพธรรมตามความเป็นจริง เมื่อยังมีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ เมื่อมีปัจจัยที่จะทำให้เกิดก็เกิด แต่สติสามารถที่จะระลึกถึงสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง แล้วแต่ว่าจะมีจิตเมตตากรุณาอนุเคราะห์เกิดขึ้นที่จะเสียสละวัตถุนั้นให้บุคคลใด เมื่อไร ก็เป็นเรื่องของสภาพธรรมที่เกิด เพราะท่านก็ต้องสะสมมาในเรื่องของความเมตตากรุณาด้วย จึงสามารถที่จะสละวัตถุนั้นให้ได้

ตราบใดที่ยังไม่ได้เป็นพระอนาคามีบุคคล ก็ไม่จำเป็นต้องหวั่นไหว วิตกังวลว่าบุคคลอื่นจะเข้าใจท่านว่าอย่างไร เพราะแต่ละท่านก็มีความวิจิตรของจิตที่ได้สะสมมาต่าง ๆ กัน แม้แต่ตัวท่านเองเพียงคนเดียว ความวิจิตรของจิตแต่ละขณะนี้ก็ยิ่ง



ต่างกันไป ถ้าท่านเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติจะทราบได้จริง ๆ ว่า จิตของท่านแปรปรวนไปในลักษณะต่าง ๆ อย่างวิจิตรมาก ไม่ว่าจะเห็น ไม่ว่าจะได้ยิน ไม่ว่าจะได้กลิ่น ไม่ว่าจะลิ้มรส ไม่ว่าจะรู้โผฏฐัพพะ หรือรู้สัมผัสมารมณ คตินึกเรื่องราวต่าง ๆ การคตินึกแต่ละครั้งก็วิจิตรมาก

สำหรับเรื่องของอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ นี้ ควรที่จะได้สะสมเป็นอุปนิสัยปัจจัย เพราะเหตุว่าการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นเรื่องที่เหนียวแน่นหนาแน่น และยากแก่การที่จะละคลาย

ถ้าท่านศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน หรือแม้ในอดีต และต่อไปในอนาคต ท่านจะเห็นความยุ่งยากของโลก ของสังคม ของชีวิตของแต่ละท่านที่เกิดขึ้น เพราะการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ

ใน **ขุททกนิกาย อุทาน คัมภีนิสูตร** มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล นางมาณวิกาสาว ภรรยาของปริพาชกคนหนึ่งมีกรรมใกล้เวลาคลอดแล้ว ครั้งนั้นแล นางปริพาชิกานั้นได้กล่าวปริพาชกว่า

ท่านพราหมณ์ ท่านจงไปนําน้ำมันซึ่งจักเป็นอุปการะสำหรับดิฉันผู้คลอดแล้ว มาเถิด

เมื่อนางปริพาชิกากล่าวอย่างนี้แล้ว ปริพาชกนั้นได้กล่าวกะนางปริพาชิกาวา
ฉันจะนําน้ำมันมาให้นางผู้เจริญแต่ที่ไหนเล่า

แม้ครั้งที่ ๒ ...

แม้ครั้งที่ ๓ นางปริพาชิกานั้นก็ได้กล่าวกะปริพาชกนั้นว่า

ท่านพราหมณ์ท่านจงไปนําน้ำมันซึ่งจักเป็นอุปการะสำหรับดิฉันผู้คลอดแล้ว มาเถิด





๔๗๗



ก็สมัยนั้นแล ราชบุรุษได้ให้เนยใสบ้าง น้ำมันบ้างในพระคลังของพระเจ้าปเสนทิโกศลแก่สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง เพื่อดื่มพอความต้องการ แต่ไม่ให้เพื่อนำไป

ครั้งนั้นแล ปริพาชกนั้นดำริว่า ก็ราชบุรุษให้เนยใสบ้าง น้ำมันบ้าง ในพระคลังของพระเจ้าปเสนทิโกศลแก่สมณะบ้าง พราหมณ์บ้าง เพื่อดื่มพอความต้องการ ไม่ให้เพื่อนำไป ไฉนหนอ เราพึงไปยังพระคลังของพระเจ้าปเสนทิโกศล ดื่มน้ำมันพอความต้องการแล้ว กลับมาเรือน ส้ารอกน้ำมัน ซึ่งจักเป็นอุปการะแก่นางปริพาชกาผู้คลอดนี้เกิด

ครั้งนั้นแล ปริพาชกนั้นไปยังพระคลังของพระเจ้าปเสนทิโกศล ดื่มน้ำมันพอความต้องการแล้ว กลับมาเรือน ไม่สามารถเพื่อจะไว้เบี่ยงต่ำ (ด้วยอำนาจการถ่ายท้อง) ปริพาชกนั้นอันทุกข์เวทนาอันกล้าเผ็ดร้อนถูกต้องแล้ว ย่อมหมุนมาและหมุนไปโดยรอบ

ครั้งนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงผ้าอันตรวาสก ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปปิณฑบาตยังพระนครสาวัตถิ ได้ทอดพระเนตรเห็นปริพาชกนั้น ผู้อันทุกข์เวทนาอันกล้าเผ็ดร้อนถูกต้องแล้ว หมุนมาหมุนไปอยู่โดยรอบ ฯ

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนี้แล้ว ได้ทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลาอันว่า

ชนผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล มีความสุขหนอ ชนผู้ถึงเวท (คือ อริยมรรคญาณ) เท่านั้น ชื่อว่าผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล ท่านจงดูชนผู้ไม่มีกิเลสเครื่องกังวลเดือดร้อนอยู่ ชนเป็นผู้มีจิตปฏิบัติในชนย่อมเดือดร้อน ฯ

จบ สูตรที่ ๖

ท่านผู้ฟังคงจะคิดว่า เป็นเหตุการณ์ธรรมดาในชีวิตประจำวัน แต่แม้ว่าจะเป็นเหตุการณ์ธรรมดาอย่างนี้ พระผู้มีพระภาคก็ยังทรงอนุเคราะห์พุทธบริษัทด้วย



พระอุทານนี้ เพื่อให้ผู้ที่พิจารณาธรรม น้อมพิจารณาให้เห็นธรรมว่า ชนเป็นผู้มีจิตปฏิบัติในชนย่อมเดือดร้อน

และความเดือดร้อนก็ย่อมมีนานาประการ ตามที่ท่านก็ย่อมเห็น ย่อมได้ยิน ย่อมได้ฟังกันอยู่ เป็นชีวิตปกติธรรมดา แต่ถ้าไม่พิจารณาให้เห็นเป็นธรรม ก็ย่อมจะเห็นว่า เป็นสิ่งที่ทนได้ หรือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของโลก แต่ถ้าจะน้อมพิจารณาให้เห็นสภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมเห็นว่า ชนเป็นผู้มีจิตปฏิบัติในชนย่อมเดือดร้อน

สำหรับเรื่องของความเดือดร้อนเพราะความติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงมีกิเลส คือ ความพอใจในกามที่มีกำลังรุนแรง ใน **ขุททกนิกาย ทุกนิบาตชาดก กามนิตชาดก ว่าด้วยผู้ถูกโจรครุครอบงำรักษายาก** มีข้อความว่า

ข้อ ๓๐๕

เราปรารภณาระหว่างเมืองทั้ง ๓ คือ เมืองปัญจาละ ๑ เมืองกุรุยะ ๑ เมืองเกกกะ ๑ ดูกร ท่านพราหมณ์ เราปรารภณาราชสมบัติทั้ง ๓ เมืองนั้น มากกว่าสมบัติที่เราได้แล้วนี้ ดูกร พราหมณ์ ขอให้ท่านช่วยรักษาเราผู้ถูกความใคร่ครอบงำด้วยเถิด

ข้อ ๓๐๖

อันที่จริงเมื่อบุคคลถูกงูเห่ากัด หมอบบางคนก็รักษาได้ อนึ่ง บุคคลถูกผีเข้าสิง หมอบผู้ฉลาดก็ไล่ออกได้ แต่บุคคลถูกความใคร่ครอบงำแล้ว ใคร ๆ ก็รักษาไม่หาย เพราะว่าเมื่อบุคคลล่วงเลยธรรมขาวเสียแล้ว จะรักษาได้อย่างไร

จบ กามนิตชาดกที่ ๘

บางคนรู้จริง ๆ ว่า ตัวเองกำลังมีความทุกข์ ก็อยากจะหาทางดับ ฝนคลาย ความทุกข์นั้น แต่ไม่รู้ว่า ความทุกข์ที่มีกำลังในขณะนั้น ต้องเกิดมาจากการสะสมความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงอยู่เรื่อย ๆ และก็มีกำลังเพิ่มขึ้น ซึ่งตนเองเท่านั้นที่จะเป็นผู้ขัดเกลาดับความทุกข์นี้ได้



สำหรับเรื่องของอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ ท่านผู้ฟังควรจะได้พิจารณาเห็นว่า การที่จะให้พอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ไม่ต้องห่วงว่าจะไม่มี เป็นเรื่องธรรมดาที่มี เพราะว่าสะสมมามาก แต่ว่าผู้ที่เห็นโทษของกาม เห็นโทษของกิเลส ก็ควรที่จะเกื้อกูลอนุเคราะห์บุคคลอื่นให้เจริญในธรรมที่จะดับกิเลส ละคลายความยินดีพอใจในกาม ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะที่ยากเหลือเกินที่จะจะได้ โดยเฉพาะผู้ที่ศึกษาธรรม อบรมเจริญปัญญาที่จะให้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ก็ไม่ควรที่จะวิตกกังวลในเรื่องของการครองเรือน หรือปรารถนาที่จะให้บุตรหลานหรือมิตรสหายของท่านเป็นผู้ครองเรือน เพราะว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยาก

แต่เรื่องของการที่จะสละ เรื่องของการที่จะละ เรื่องของการที่จะหลบหลีกการครองเรือนในภพหนึ่ง ในชาติหนึ่ง เป็นสิ่งที่ควรที่จะสะสมเป็นอุปนิสัยปัจจัย สะสมเพิ่มพูนให้เป็นบารมียิ่งขึ้นในทุกชาติ เพราะเหตุว่าตราบใดที่กิเลสยังไม่หมด ก็ไม่มีใครที่จะทราบแน่ๆ ในภพไหน ในชาติไหน จะมีปัจจัยอะไรที่จะทำให้กิเลสอย่างนั้นเกิดขึ้นเป็นไป

สำหรับอุบาสิกาซึ่งเป็นผู้ใคร่ในธรรมในครั้งพุทธกาล ท่านผู้ฟังก็จะได้ทราบว่า ความคิดความเห็นของท่านเหล่านั้นจะเป็นอย่างไร ใน **สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ลากสักการสังยุตต์ ตติยวรรคที่ ๓ ปุตตสูตร** มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคว่า

พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลาก สักการะ ชื่อเสียง ทารุณ เมื่อดร้อน หยาบคาย เป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะ ซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งไปกว่า ฯ



ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาผู้มีศรัทธา เมื่อวิงวอนบุตรคนเดียวซึ่งเป็นที่รัก เป็นที่โปรดปราน โดยชอบ พึงวิงวอนอย่างนี้ว่า ขอพ่อจงเป็นเช่นจิตตคฤหบดี แล หัตถกอาฬวกอุบาสกเถิด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาอุบาสกผู้เป็นสาวกของเรา จิตตคฤหบดีและหัตถกอาฬวกอุบาสก เป็นคู่เป็นประมาณเช่นนี้

ถ้าพ่อออกบวช ก็ขอจงเป็นเช่นพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะเถิด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้เป็นสาวกของเรา สารีบุตรและโมคคัลลานะ เป็น คู่เป็นประมาณเช่นนี้

ขอพ่อจงอย่าเป็นเช่นพระเสเชผู้ยังไม่บรรลุนิพพาน ถูกลามสัการะ แล ชื่อเสียงครอบงำ ถ้าลามสัการะแลชื่อเสียงครอบงำภิกษุผู้เป็นพระเสเชยังไม่บรรลุนิพพานไซ้ร ก็ย่อมเป็นอันตรายแก่เธอ ลามสัการะแลชื่อเสียงทารุณ ฯลฯ อย่างนี้ แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ ฯ

จบ สูตรที่ ๓

ท่านผู้ฟังมีความหวังดีต่อบุตรอย่างนี้หรือเปล่า ลองพิจารณาดูว่า ถ้าท่านจะห่วงกังวลในบุตรของท่านซึ่งเป็นที่รัก เป็นที่โปรดปราน โดยชอบ ท่านปรารถนาจะให้ชีวิตของบุตรของท่านเป็นไปอย่างไร จะเหมือนกับความปรารถนาของอุบาสิกาผู้มีศรัทธาในครั้งอดีตหรือเปล่า

อีกสูตรหนึ่ง คือ **เอกรัตนสูตร** มีข้อความว่า

ข้อ ๕๗๒

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อุบาสิกาผู้มีศรัทธาเมื่อวิงวอนธิดาคนเดียวผู้เป็นที่รัก เป็นที่โปรดปราน โดยชอบ พึงวิงวอนอย่างนี้ว่า ขอแม่จงเป็นเช่นนางขุชชุตตราอุบาสิกา และนางนันทามารดาของนางเวฬุกันทกเถิด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาอุบาสิกา ผู้เป็นสาวกของเรา ขุชชุตตราอุบาสิกาและนางนันทามารดาของนางเวฬุกันทก เป็น คู่เป็นประมาณเช่นนี้



ถ้าแม่อกบวช ก็ขอจงเป็นเช่นพระเขมาภิกษุณีและอุบลวรรณาภิกษุณีเกิด
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุณีผู้เป็นสาวิกาของเรา เขมาภิกษุณีและอุบลวรรณา-
ภิกษุณี เป็นคุณเป็นประมาณเช่นนี้

ขอแม่จงอย่าเป็นเช่นพระเสเชผู้ยังไม่บรรลุนิพพาน ถูกลามสักการะและ
ชื่อเสียงครอบงำ ถ้าลามสักการะและชื่อเสียงครอบงำภิกษุณีผู้เป็นพระเสเชยังไม่
บรรลุนิพพานไซ้ร้ ก็ย่อมเป็นอันตรายแก่เธอ ลามสักการะและชื่อเสียงทารุณ ฯลฯ
อย่างนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ ฯ

ข้อความในพระไตรปิฎก เป็นข้อความที่อนุเคราะห์ให้บุคคลที่มีศรัทธา เพิ่มพูน
ศรัทธายิ่งขึ้นในการที่จะประพฤติปฏิบัติธรรม แม้ความหวังดีของมารดาที่จะมีต่อบุตร
และธิดาโดยชอบ ก็ไม่ใช่เป็นการส่งเสริมที่จะให้หมกมุ่นเป็นไปในเรื่องของกิเลส แต่มี
ความปรารถนา มีความหวังดีโดยชอบว่า ถ้าเป็นฆราวาส ก็ขอให้เป็นเช่นจิตตคฤหบดี
ผู้เป็นอุบาสกสาวกผู้เป็นเลิศในธรรมกถึก หัตถกอาฬวกอุบาสก ก็เป็นอุบาสกผู้เลิศกว่า
อุบาสกสาวกผู้สงเคราะห์บริษัทด้วยสังคหวัตถุ ๔

สำหรับผู้หญิง ขุชชุตตราอุบาสิกา เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาสาวิกาผู้เป็นพหูสูต
นั้นทามารดาของนางเวฬุภัณฑกั เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาสาวิกาผู้ยินดีในฌาน

สำหรับพระภิกษุณี พระเขมาภิกษุณี เป็นภิกษุณีสาวิกาผู้เลิศกว่าภิกษุณี
สาวิกาผู้มีปัญญามาก และท่านอุบลวรรณาภิกษุณี ก็เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุณีสาวิกาผู้มี
ฤทธิ์

และท่านพระสารีบุตร เป็นอัครสาวกซึ่งเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุสาวกผู้มีปัญญา
ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ก็เป็นภิกษุสาวกผู้เลิศกว่าภิกษุผู้มีฤทธิ์

ถ. ที่ว่า ลาม ยศ สักการะเป็นของเผ็ดร้อน ทารุณ หยาบคาย ท่านจิตต-
คฤหบดี ท่านบรรลุนิพพานอนาคามีบุคคลแล้ว ท่านเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงดี เป็นเศรษฐี
ลามยศของท่าน ใคร ๆ เขาก็สรรเสริญ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ถ้าอยู่กับพระอนาคามีแล้ว
จะเดือดร้อนอย่างไร และถ้าอยู่กับปุถุชนจะเดือดร้อนอย่างไร



ส. สำหรับปุถุชน หวันไหวเหลือเกิน ยังเป็นผู้ที่ติดอยู่มากในลาภ ในสักการะ ในยศ ในสรรเสริญ

ท่านผู้ฟังอาจจะไม่ทราบตามความเป็นจริงว่า ตลอดเวลานี้ ทุกวัน ๆ ท่านหวังในอะไร ซึ่งทราบได้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังมีกิเลสอยู่ ที่ท่านหวังจริง ๆ คือ หวังในลาภ

ต้องการอะไรบ้างทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ต้องการสิ่งที่ประณีต เป็นอิฏฐารมณ์ หรือว่าต้องการสิ่งที่เป็นอนิฏฐารมณ์

เคยมีของที่มีราคามาก ๆ หายบ้างไหม เสียหายไหม หรือว่าหายไปแล้วก็ไม่เป็นไร เป็นอย่างนั้นหรือเปล่า บางท่านอาจถึงกับบนบานศาลกล่าวที่จะให้ได้คืนมา ก็เป็นเรื่องพิสูจน์สภาพจิตใจของท่านว่า หวันไหวไปเพราะมีความติด มีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจะมาก

สำหรับท่านที่มีความติดอย่างมาก มีความปรารถนาอย่างมาก ต้องการเหลือเกิน ก็เป็นความทุกข์อย่างหนึ่งแล้ว เป็นความเผ็ดร้อนทารุณของกามที่ท่านปรารถนาที่จะได้รับ

สำหรับผู้ที่เป็นพระอริยเจ้าแล้ว ก็รู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงว่า สภาพธรรมทั้งหมดที่จะเกิดได้ต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย ถ้าไม่มีอดีตกุศลที่ได้กระทำแล้ว การที่จะได้ลาภ วัตถุที่ประณีตต่าง ๆ ก็ย่อมเป็นไปไม่ได้ หรือว่าถ้าไม่มีอดีตอกุศลกรรมที่ได้กระทำแล้ว การที่จะเสื่อมลาภ หรือว่าสิ่งที่ท่านเคยมีก็สูญหายไป ก็ย่อมจะเป็นไปไม่ได้เช่นกัน

เพราะฉะนั้น ชีวิตในวันหนึ่ง ๆ ไม่สามารถที่จะรู้ล่วงหน้าได้เลยว่า กุศลกรรมจะให้ผล หรืออกุศลกรรมจะให้ผลในขณะใด แต่ใจของท่านนี้หวันไหวมากน้อยเพียงไร ก็แล้วแต่การรู้ในสภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง

สำหรับพระอริยบุคคลชั้นพระโสดาบันบุคคล ยังเป็นผู้ที่มีความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจะ แต่ไม่มีความเห็นผิดว่าเป็นตัวตน เพราะสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ประจักษ์ถ่องแท้ตามความเป็นจริงว่า สภาพธรรมเหล่านั้นมีเหตุปัจจัยก็เกิดขึ้น โลภะเกิดขึ้นก็เพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ว่าขณะที่กำลังเจริญสติปัฏ-



ฐานนั้นจะไม่มีโลภะเกิดขึ้น นั่นไม่เป็นความจริง เพราะว่าผู้ที่จะละโลภะ ความยินดี ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ต้องเป็นพระอนาคามีบุคคล และการที่ พระโสดาบันบุคคลมีความวิจิตรต่างกันเป็นบุคคลต่าง ๆ ก็เพราะการสะสมอุปนิสัย- บัณฑิตที่วิจิตรต่าง ๆ กัน จริง ๆ

พระโสดาบันบางท่าน ท่านเป็นผู้ที่ขัดเกลาคามติด ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะจนเบาบาง แต่ไม่ใช่ว่าดับเป็นสมุจเฉท พระโสดาบันบุคคลบาง ท่านก็ฐภพธรรมที่เกิดกับท่านตามความเป็นจริง เช่น ท่านวิสาขามิคารมารดา ท่าน ยังมีความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโสภณูปะ ในเครื่องประดับ ในการ ครองเรือน ในบุตรหลานของท่าน แต่ความหวั่นไหวของท่าน แม้ว่าจะยังมี ก็ย่อม่น้อย กว่าผู้ที่เป็นปุถุชน

เพราะฉะนั้น ขณะใดก็ตามที่ความหวั่นไหวเป็นไปในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ความหวั่นไหวนั้นย่อมเป็นทุกข์ ทารุณ เผ็ดร้อน หยาบคาย ลักษณะของ ความหวั่นไหวในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะเป็นอย่างนั้น แม้จะเป็นพระอริยบุคคล ที่ดับความเห็นผิดที่ยึดถือนามรูปว่าเป็นตัวตนแล้วก็จริง ก็ยังมีทุกข์เพราะการติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ แต่จะบรรเทาละคลายเมื่อถึงการบรรลุคุณธรรมเป็น พระอนาคามีบุคคล ท่านก็จะเป็นผู้ที่ไม่ติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ

สำหรับพระอนาคามีบุคคลที่ยังเป็นฆราวาส ยังไม่ใช่บรรพชิต ท่านก็ยังคงต้อง มีภาระ มีกิจการงานที่จะต้องดำเนินไปในเพศของฆราวาส ซึ่งไม่สะดวกสบาย ไม่สงบ ไม่ผาสุกเท่ากับชีวิตของบรรพชิต เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าท่านไม่ติดในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ไม่มีความหวั่นไหวในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ แต่ยังคงต้อง มี การเกี่ยวข้องในชีวิต ในความเป็นอยู่ของท่าน เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ท่านนั้น ที่จะไม่เป็นเพศฆราวาส และจะพ้นภาระจากการดำเนินชีวิตอย่างเพศฆราวาส





๔๗๘



สำหรับอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ ถ้าท่านได้สะสมอบรมเป็นอุปนิสัยปัจจัยอย่างมั่นคง ก็จะสามารถว่า ท่านเป็นผู้ที่มั่นคงอย่างยิ่งในอุโบสถศีลข้อที่ ๓ ดังเช่นพระเถรีรูปหนึ่งใน **ขุททกนิกาย เถรีคาถา มหานิบาต สุธเมธาเถรีคาถา** ซึ่งมีข้อความว่า

เราเป็นธิดาของพระอัครมเหสีแห่งพระเจ้าโกญจา ในนครมันตาวดี ชื่อว่า **สุธเมธา** เป็นผู้อันพระอริยเจ้าทั้งหลายผู้กระทำตามคำสั่งสอนให้เลื่อมใสแล้ว เป็นผู้มีศีล มีถ้อยคำไพเราะ เป็นพหูสูต ได้รับแนะนำดีแล้วในพระพุทธศาสนา เข้าไปเฝ้าพระชนกและพระชนนี แล้วกราบทูลว่า

ขอพระชนกพระชนนีทั้งสองโปรดฟังคำของหม่อมฉัน หม่อมฉันยินดีในนิพพาน เพราะว่าภพ ถึงแม้เป็นทิพย์ก็เป็นของไม่ยั่งยืน จะป่วยกล่าวไปไปถึงกามทั้งหลายอันเป็นของเปล่า มีความยินดีน้อย มีความคับแค้นมาก กามทั้งหลายเผ็ดร้อนเปรียบด้วยยอสรพิษ เป็นที่ทำให้คนพาลหลงหมกมุ่นอยู่ คนพาลเหล่านั้นต้องถึงทุกข์เดือดร้อน ยัดเยียดอยู่ในนรกตลอดกาลนาน และเป็นเหตุทำให้คนพาล ผู้มีความรู้ชั่ว ไม่สำรวจด้วยกาย วาจา และใจ ทำความชั่วต่าง ๆ ย่อมเศร้าโศกในอบาย ในกาลทุกเมื่อ เป็นเหตุทำให้คนพาล ผู้มีปัญญาทึบ ไม่มีความคิด ยินดีแล้วในทุกข์ และเหตุให้เกิดทุกข์ ไม่รู้จักกรรมอันพระอริยเจ้าแสดงอยู่ ทั้งไม่รู้จักอริยสัจ

เวลาฟังข้อความที่พระเถรีกล่าวนี้ บางที่ท่านอาจจะลืมน้อมมาถึงบุคคลที่ท่านพระเถรีท่านกล่าว คือ ตัวท่าน เช่นข้อความที่ว่า กามทั้งหลายเป็นของว่างเปล่า มีความยินดีน้อย มีความคับแค้นมาก กามทั้งหลายเผ็ดร้อนเปรียบด้วยยอสรพิษ เป็นที่ทำให้คนพาลหลงหมกมุ่นอยู่

นี่เป็นความจริง ตราบใดที่ยังหลง ยังหมกมุ่นอยู่ ก็ยังเป็นคนพาล บุคคลใดที่ไม่ได้สะสมบารมีมาอย่างมั่นคงในการที่จะละกาม ไม่สามารถที่จะมีสติระลึกรู้ความ



พระเถรก็กล่าวว่า

ข้าแต่เสด็จแม่ คนเหล่าใดไม่รู้จักจักจะอันพระพุทธรูปเจ้าผู้ประเสริฐทรงแสดงแล้ว
พากันชื่นชมภพ ปราบณาการเกิดในเทวดา ชนเหล่านั้นมีอยู่เป็นอันมากในโลกนี้

แม้แต่ท่านที่อบรมเจริญธรรม บางครั้งก็ยังปรารถนาว่า ท่านปรารถนาภูมิเทวดา
ดุสิต หรือดาวดึงส์ ซึ่งก็ยังต้องเกิดอีก แต่ก็เป็นการดี ถ้ามุ่งหวังภพภูมิที่เป็นสุคติที่จะ
มีโอกาสได้ฟังธรรมและอบรมเจริญธรรมโดยสะดวก

พระเถรก็กล่าวว่า

การเกิดแม่ในพวกทิพย์ ในภพอันไม่เที่ยง ก็เป็นของไม่ยั่งยืน

ถึงจะเป็นเทพ ภาพต่าง ๆ เหล่านั้นก็ไม่มีขยับ

และพวกคนโง่เขลาอย่าอ้อมไม่สะดุ้งกลัวต่อการเกิดรำไป พวกเขากำลังประสบ
วินิบาต ๔ คติ ๒ ในกาลทุกเมื่อ และการบวชของคนที่ยึดอยู่ในวินิบาตทั้งหลาย
อย่าอ้อมไม่มีในนรก ขอพระชนกชนนีทั้งสองทรงโปรดอนุญาตให้หม่อมฉันบวชใน
พระศาสนาของพระทศพลเถิด หม่อมฉันจักเป็นผู้มีความขวนขวายน้อย พยายามเพื่
ละการเกิดการตาย จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยภพ อันพวกคนพาลพากันผลิตเพลิน
เป็นโทษทางกาย ไม่เป็นแก่นสาร ขอพระชนกชนนีทรงโปรดอนุญาตเถิด หม่อมฉันจะ
บวชเพื่อดับตัณหาในภพ การเสด็จอุปบัติแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย หม่อมฉันไม่ได้พบ
แล้ว ขณะอันเป็นขณะไม่ควร หม่อมฉันก็ได้แล้ว หม่อมฉันไม่พึงประทุษร้ายศีลและ
พรหมจรรย์ตลอดชีวิต

เมื่อนางสุเมธาราชกัญญากลับมาทุกอย่างนี้ ลำดับนั้น พระชนกชนนีได้ตรัสกะนางสุเมธาราชกัญญาว่า



มารดาบิดาเป็นคฤหัสถ์ ถึงจะตกอยู่ในอำนาจของความตาย ก็จักไม่ยอมละทิ้งมารดาเป็นทุกข์ร้องไห้ และบิดาก็เป็นทุกข์ ถูกความโศกครอบงำแล้วเหมือนกัน พยายามปลอบโยนนางสุเมธาซึ่งฟูบอยู่ที่แผ่นดินที่พื้นปราสาทว่า

ลูกขึ้นเถิดลูกรัก จะเสรำโศกไปทำไม มารดาบิดาได้ยกเจ้าให้พระนครวารณวดีแล้ว คือ ได้ยกเจ้าให้พระเจ้าอนิกรัตต์ผู้มีรูปงาม เจ้าจักเป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าอนิกรัตต์ ลูกรักเอ๋ย ศील พรหมจรรย์ และการบวชกระทำไต่ยาก อำนาจในแว่นแคว้นของพระเจ้าอนิกรัตต์ ทรัพย์ ความเป็นอิสระ โภคะ ความสุขถึงสกุลนี้ และสกุลของพระราชสามีทั้งหมด ลูกปรารถนาแล้ว ก็จักอยู่ในเงื้อมมือของลูก

เป็นเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ระหว่างภพหนึ่งชาติหนึ่งไม่มีใครทราบ ว่า ชีวิตของใครจะต้องเผชิญกับภาวะที่จะต้องตัดสินใจอย่างนี้ หรือว่าอาจจะอยู่ในลักษณะที่ต่างกันได้ แต่สำหรับท่านพระสุเมธาเถรี จะเห็นได้ว่า เป็นความปรารถนาอย่างสูงสุดของมารดาบิดาผู้เป็นคฤหัสถ์ ผู้ยังไม่เห็นคุณค่าของการที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะฉะนั้น ก็มีความหวังดีต่อลูก ที่จะให้ลูกได้ทุกอย่างที่จะเป็นอิสระ เป็นโภคะ เป็นทรัพย์ เป็นความสุข

ข้อความต่อไป

พระชนกชนนีได้ตรัสว่า

แม้ลูกก็ยังเป็นสาว จงบริโภคคามทั้งหลาย เพราะเหตุนี้มารดาบิดาจึงขอร้องไว้ ขอลูกจงอยู่เถิด

ลำดับนั้น นางสุเมธाराชกัญญาจึงกราบทูลพระชนกชนนีว่

อำนาจเป็นต้นเช่นนี้ขอจงอย่ามีเลย เพราะภพไม่เป็นแก่นสาร หม่อมฉันจักบวช หรือถ้าทรงขอร้องไว้ ก็จักตายเท่านั้น หม่อมฉันรู้อยู่ว่า ร่างกายนี้เป็นของเปื่อยเน่า ไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไป เป็นของน่ากลัว ตัวเป็นดุจกระสอบหนังอันเต็มด้วยซากศพ เต็มด้วยของไม่สะอาด ไหลออกมาอยู่เนือง ๆ

พิจารณาได้ในขณะนี้ทันที กระสอบหนังอันเต็มไปด้วยซากศพ ตัวของท่านจริง ๆ เป็นอย่างนั้น เต็มไปด้วยของไม่สะอาด เพียงแต่ลอกผิวหนังออกชั้นเดียว ก็จะ



ปรากฏความเป็นปฏิภูมทั้งหมดทีเดียว จะหาเพชรนิลจินดาแก้วมณีสักชนิดเดียวภายใน ก็ไม่มีที่ควรจะเป็นที่ชื่นชมยินดี แต่ว่าเมื่อไม่ได้ระลึกถึงความเปื่อยเน่า ความไม่สะอาด ที่มีกลิ่นเหม็นฟุ้งไปของร่างกาย ก็ทำให้ไม่ประจักษ์ในความจริงของร่างกาย

ข้อความต่อไปมีว่า

เหมือนอะไร หม่อมฉันรู้ว่า ร่างกายนี้เป็นดุจซากศพอันปฏิภูลอย่างยิ่ง ฉาบทาไว้ด้วยเนื้อและเลือด เป็นที่อยู่แห่งหมู่หนอน เป็นเหยื่อเลือด พระชนกชนนีจะยกให้ใครทำไม กายนี้ไม่นานนัก มีวิญญาณไปปราศจากแล้ว อันหมู่ญาติเกลียดอยู่ ย่อมทิ้งถมปาช้า เหมือนท่อนไม้จะนั้น มารดาบิดาของตนยังเกลียด พวกนั้นนำเอาซากศพนั้นไปทิ้งให้เป็นเหยื่อของสัตว์อื่นในป่าช้า แล้วกลับไปอาบน้ำ จะกล่าวไปใยถึงประชุมชนทั่วไป

นี่เป็นความจริง จะรักบุตรธิดามากสักเท่าไรก็ตราบเท่าที่ยังมีชีวิต แต่ขณะใดที่วิญญาณไปปราศจากแล้ว อันหมู่ญาติเกลียดอยู่ ย่อมทิ้งถมปาช้า เหมือนท่อนไม้จะนั้น

มารดาบิดาของตนที่รักลูกมาก ๆ ถ้าวิญญาณปราศจากไปแล้ว มารดาบิดาของตนยังเกลียด พวกนั้นนำซากศพนั้นไปทิ้งให้เป็นเหยื่อของสัตว์อื่นในป่าช้า แล้วกลับไปอาบน้ำ จะกล่าวไปใยถึงประชุมชนทั่วไป

ข้อความต่อไปมีว่า

ชนทั้งหลายยินดีแล้วในกายอันเปื่อยเน่า เป็นซากศพ ไม่มีแก่นสาร อันมีกระดูกมีเอ็นเป็นเครื่องผูกมัด เต็มด้วยน้ำลาย น้ำตา และเหงื่อไคล ผู้ใดมาแยกกายนั้น ทำให้เห็นทั้งภายในและภายนอก ผู้นั้นไม่อาจทนต่อกลิ่นกายได้ แม้มารดาของตนก็พึงเกลียด บัณฑิตทั้งหลายกล่าวไว้โดยอุบายอันแยบคายว่า ชันธ ธาตุ และอายตนะอันปัจจัยปรุงแต่ง มีชาติเป็นมูลเหตุ เป็นทุกข์ ไม่น่าชอบใจ

เพราะเหตุไรหม่อมฉันจะพึงปรารถนาพระดำรัสที่ขอร้องเล่า หอก ๓๐๐ เล่ม อันลับแล้วใหม่ ๆ พึงตกลงในกายทุกวัน ๆ ความกระทบกระทั่ง แม้เป็นไปสิ้นร้อยปี ยังประเสริฐกว่า ฉันใด ความสิ้นไปแห่งทุกข์พึงมี ฉันนั้น



ผู้ใดเป็นผู้รู้แจ้งพระดำรัสของพระศาสดา โดยนัยตามที่กล่าวแล้ว ฟังประสบความกระทบกระทั่ง แม้ความสิ้นทุกข์ของผู้นั้นพึงประเสริฐยิ่ง และสังสาระของคนพาลเหล่านั้น ผู้ถูกขรา พยาธิ และมรณะเบียดเบียนบ่อย ๆ เป็นของยาว ความคับแค้นอันหาประมาณมิได้ บัณฑิตแสดงไว้ในเทวดา หมู่มนุษย์ กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน อสุรกาย เปรต นรก ในนรกมีทุกข์เป็นอันมาก ความต้านทานในหมู่เทวดาทั้งหลาย ไม่มีแก่สัตว์ผู้ไปแล้วในวินิบาต ผู้เศร้าหมอง สุขขึ้นจากสุข คือ นิพพาน ไม่มี ผู้ใดชวนชวายเป็นคำสั่งสอนของพระทศพล เป็นผู้มีความชวนชวายน้อย พยายามเพื่อละความเกิดและตาย ผู้นั้นชื่อว่าบรรลุนิพพาน

ข้าแต่เสด็จพ่อ วันนี้ หม่อมฉันจักออกบวชแน่นอน จะมีประโยชน์อะไรด้วย โภคสมบัติอันหาสาระมิได้ กามทั้งหลายอันเสมอด้วยอาเจียน หม่อมฉันเบื่อหน่ายแล้ว กระทำให้เป็นดังตาลยอดด้วน

เมื่อไรจะเห็นกามทั้งหลายเสมอด้วยอาเจียน ยากเหลือเกินใช่ไหม ไม่มีใครต้องการแฉะเวลาที่เห็นอย่างนั้น ซึ่งตราบไต่ที่ยังไม่เห็นว่าเป็นอย่างนั้น ก็ยังคงต้องการแต่ไม่รู้หรือกว่าขณะใดที่ต้องการ เป็นการสะสมการติดไว้อีกแล้ว เพิ่มความเหนียวแน่น ยากเหลือเกินในการที่จะสลະในรูป เสียง กลิ่น รส โณภวัตรพะ

ข้อความต่อไป

นางสุเมธราชธิดากราบทูลแด่พระชนกอย่างนี้ และนางสุเมธราชธิดานั้น อันพระชนกชนนีประทานให้แก่พระเจ้าอนิกรัตต์ใด พระเจ้าอนิกรัตต์นั้น แวดล้อมด้วยคนหนุ่ม ๆ ตระเตรียมมาแล้ว เมื่อกาลจวนเข้ามาแล้ว ลำดับนั้น นางสุเมธราชกัญญาได้ทรงสดับว่า พระเจ้าอนิกรัตต์เสด็จมา จึงเอาพระขรรค์ตัดพระเกศาอันดำสนิท อ่อนสลวย งดงาม ปิดปราสาท แล้วเข้าปฐมฌาน นางสุเมธราชกัญญาเข้าสมาบัติเจริญอนิจสัญญาอยู่ในปราสาทนั้นนั่นเอง และพระเจ้าอนิกรัตต์ได้เสด็จมาถึงพระนคร และนางสุเมธราชกัญญากำลังมณสิการถึงอนิจสัญญาอยู่ พระเจ้าอนิกรัตต์มีพระองค์อันประดับด้วยแก้วมณีและทองคำ ได้รับเสด็จขึ้นสู่ปราสาท ทรงทำอัญชลี อ้อนวอนนางสุเมธราชกัญญาว่า



อำนาจ ทรัพย์ อิสริยยศ โภคะ ความสุขในราชสมบัติ หม่อมฉันขอมอบให้ พระน้องนาง พระน้องนางยังเป็นสาว ขอจงบริโภคความสุขเกิด สุขเป็นของหาได้ ยากในโลก ราชสมบัติหม่อมฉันยอมสละให้พระน้องนาง ขอพระน้องนางจงบริโภค โภคะทั้งหลาย จงให้ท่านเกิด อย่าทรงโสมนัสเลย พระชนกชนนีของพระน้องนางทรง เป็นทุกข์

นางสุเมธราชกัญญาผู้ไม่มีความต้องการด้วยกามทั้งหลาย ปราศจากโมหะ กราบพูลพระเจ้าอนิกรัตต์ว่า

พระองค์อย่าทรงเพลิดเพลนในกาม จงทรงเห็นโทษในกามทั้งหลาย พระเจ้า มัณฑาตุผู้เป็นใหญ่ในทวีปทั้ง ๔ เป็นผู้เลืกกว่าบุรุษผู้บริโภคกามทั้งหลาย ยังไม่ทรงอิม ด้วยกามทั้งหลายก็สวรรคตไป ความบริบูรณ์ของท้าวเธอก็ยังไม่ทันบริบูรณ์เลย เทวดาผู้เป็นเจ้าแห่งฝน พึงบันดาลรัตนะ ๗ ประการให้ตกโดยรอบทั่วทั้ง ๑๐ ทิศ ความอิมด้วยกามทั้งหลายมิได้มี นรชนทั้งหลายผู้ยังไม่อิมด้วยกามพากันตายไปหมด

กามทั้งหลายเปรียบด้วยดาบและหลาว เหมือนห้วงเหว เปรียบดังคบเพลิงเผา อยู่เนื่อง ๆ เหมือนร่างกระดูก

กามทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน มีทุกข์มาก เหมือนงูที่มีพิษมาก เหมือนก้อนเหล็กอันไฟติดทั่ว เป็นรากเหง้าแห่งทุกข์ มีทุกข์เป็นผล

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนผลไม้อันเป็นพิษ เหมือนขึ้นเนื้อ นำมาซึ่งทุกข์

กามทั้งหลายเปรียบเหมือนความฝัน เป็นของหลอกลวง เหมือนของที่เยี่ยมเขา มา เปรียบด้วยดอกและหลาว เป็นโรค เป็นดังหัวฝี เป็นความทุกข์ยาก เป็นความ ลำบาก เช่นดังหลุมถ่านเพลิง เป็นรากเหง้าแห่งความทุกข์ เป็นภัย เป็นนาย เพชฌฆาต

กามทั้งหลาย บัณฑิตกล่าวว่า มีทุกข์มาก มีอันตรายมากอย่างนี้ เชิญพระองค์เสด็จกลับเสวยเถิด หม่อมฉันไม่มีความคุ่นเคยในสมบัติของตนเลย เมื่อ ไฟไหม้อยู่ที่ศีรษะของตน ผู้อื่นจักช่วยทำประโยชน์อะไรให้หม่อมฉัน เมื่อชราและ มรณะติดตามแล้ว ควรจะพยายามเพื่อทำลายชราและมรณะนั้น



นางสุเมธราชกัญญาทอดพระเนตรเห็นพระชนกชนนีและพระเจ้าอนิกรัตต์
เสด็จมายังไม่ทันถึง ประตูปิด ประตูบังร้องให้อยู่ที่แผ่นดิน จึงได้กราบทูลว่า

สังสาระของคนพาลทั้งหลายผู้ร้องให้ถึงมารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย และ
ตนเองซึ่งตายแล้วในสังสาระ เป็นสภาพยาว ขอพระองค์ทรงระลึกถึงน้ำตา น้ำนม
เลือด และกองกระดูกของสัตว์ทั้งหลายผู้ท่องเที่ยวอยู่ไปมา เพราะความที่สังสาระมี
ที่สุดอันบุคคลรู้ไม่ได้

ขอจงทรงนึกถึงมหาสมุทรทั้ง ๔ ที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงน้อมเข้าไป เปรียบ
ในน้ำตา น้ำนม และเลือด จงทรงนึกถึงกองกระดูกของคนหนึ่งในกำปหนึ่งเท่าภูเขา
วิบุลบรรพต

จงทรงนึกถึงแผ่นดินใหญ่ คือ ชมพูทวีป ที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงเปรียบด้วยมารดา
บิดาของบุคคลผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสาระ แผ่นดินใหญ่เมื่อแบ่งออกเป็นก้อนกลม ๆ
เท่าเมล็ดพุทรา ยังไม่เพียงพอในมารดาบิดาเลย

จงทรงนึกถึงหญ้า ไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ ที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงเปรียบ
ด้วยมารดาบิดาของบุคคลผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสาระ เพราะสังสาระมีที่สุดอันรู้ไม่ได้
หญ้า ไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ขึ้นหนึ่งประมาณเท่า ๔ นิ้ว ยังไม่เพียงพอในบิดาทั้งหลาย
เลย และขึ้นหนึ่งมีประมาณเท่านั้น ยังไม่เพียงพอในปู่ ย่า ตา ยาย

จงทรงนึกถึงเต้าตาบอด และช่องแอกอันหมุนวนไปในทิศบูรพา และทางอื่น ๆ
อีกในมหาสมุทร มาสวมศีรษะเต้าตาบอดตัวนั้น ข้อนี้อุปมาดังการได้อัตภาพเป็น
มนุษย์

จงทรงนึกถึงรูปแห่งโทษ คือ กาย อันหาสาระมิได้ เปรียบเหมือนก้อนฟองน้ำ
จงทรงพิจารณาเห็นขันธ์ทั้งหลายอันไม่เที่ยง

จงทรงคำนึงถึงนรก อันมีความคับแค้นมาก

จงทรงนึกถึงสัตว์ทั้งหลาย ผู้พอกพูนป่าช้าอยู่บ่อย ๆ ในชาตินั้น ๆ

จงทรงนึกถึงภัยอันเกิดแต่ท้อง



จงทรงนึกถึงอริยสัจ ๔ เมื่ออมตมหานิพพานมีอยู่ จะมีประโยชน์อะไร
ด้วยของเผ็ดร้อน ๕ ประการที่พระองค์ทรงดื่มแล้ว เพราะว่าความยินดีในกามทั้งปวงมี
ความเผ็ดร้อนกว่าความเผ็ดร้อน ๕ ประการอีก

เมื่ออมตมหานิพพานมีอยู่ พระองค์จะต้องการอะไรด้วยกามทั้งหลายอันเป็น
เหตุให้เราร้อนแล้ว เพราะว่าความยินดีในกามทั้งปวง อันไฟ ๑๑ กองให้รุ่งเรืองแล้ว
ให้เดือดพล่านแล้ว ให้กำเริบแล้ว ให้ร้อนพร้อมแล้ว

เมื่อการออกจากกามอันไม่มีข้าศึกมีอยู่ ไฉนพระองค์จึงทรงต้องการด้วยกาม
ทั้งหลายอันมีข้าศึกมากแล้ว กามทั้งหลายมีข้าศึกมาก ทัวไปด้วยพระราชา ไฟ โจร
น้ำ และบุคคลอันไม่เป็นที่รัก

เมื่อความพ้นมีอยู่ ไฉนพระองค์จึงต้องการด้วยกามทั้งหลาย อันเป็นเหตุให้ถูก
ฆ่า ถูกจองจำแล้ว เพราะว่าการถูกฆ่าและถูกจองจำ ก็เพราะกามทั้งหลาย





๔๗๙



สัตว์ทั้งหลายได้เสวยทุกข์ต่าง ๆ เพราะความใคร่ในกาม คบเพลิงหญ้าอันไฟติดโชนย่อมไหม้ คนผู้ถืออยู่และไม่ทิ้ง เพราะว่ากามทั้งหลายเปรียบดังคบเพลิงย่อมไหม้คนที่ไม่ละ

พระองค์อย่าทรงละสุขอันไพบุลย์ เพราะเหตุแห่งกามสุขอันเล็กน้อยเลย พระองค์อย่าทรงเป็นเหมือนปลากลิ่นเบ็ด แล้วเดือดร้อนในภายหลัง

พระองค์อย่าทรงหมุนไปผิด เพราะกามทั้งหลาย ดังสุนัขอันถูกเขาล่ามโซ่ไว้เลย สัตว์ทั้งหลายผู้มีความอยากเพราะกามจัด บริโภคกามนั้น เหมือนเสือปลาถูกความหิวครอบงำ ได้สุนัขแล้ว ถึงความพินาศฉิบหาย ฉะนั้น

พระองค์ทรงประกอบด้วยกาม จักต้องทรงเสวยทุกข์ หาประมาณมิได้ และโถมหนักแห่งจิตเป็นเป็นอันมาก จงทรงสลักกามทั้งหลายอันไม่ยั่งยืนเสียเถิด เมื่อนิพพานอันเป็นธรรมไม่แก่มีอยู่ โฉนพระองค์จึงต้องการด้วยกามทั้งหลายที่มีความแก่แล้ว เพราะการเกิดทุกชาติในภพทั้งปวง ประกอบด้วยความตายและพยาธิ นิพพานนี้ไม่แก่ ไม่ตาย เป็นทางดำเนินถึงความไม่แก่ ไม่ตาย ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแคบ เพราะข้าศึก ไม่มีความพลั้งพลาด ไม่มีภัย ไม่มีความเดือดร้อน อมตนิพพานนี้อันพระอริยเจ้าเป็นอันมากได้บรรลุมาแล้ว และอมตนิพพานนี้อันบุคคลผู้พยายามโดยอุบายอันแยบคายจะพึงได้แม้ในวันนี้ แต่บุคคลผู้ไม่พยายามไม่อาจจะได้แม้ในกาลไหน ๆ

นางสุเมธราชกัญญาตรัสอย่างนี้ เมื่อไม่ได้ความยินดีในสังขาร เมื่อจะทรงยังพระเจ้าอนิกรัตต์ให้ทรงยินยอม จึงทรงโยนผมที่ทรงตัดแล้วด้วยพระขรรค์ไปที่พื้นดิน พระเจ้าอนิกรัตต์เสด็จลุกขึ้นประคองอัญชลี ทูลขอกะพระบิดาของนางสุเมธราชกัญญานี้ว่า

ขอจงทรงโปรดปล่อยให้นางสุเมธราชวชเถิด นางจะเป็นผู้เห็นวิโมกข์และสัจจะ



กีนางสุเมธราชกัญญา อันพระชนกชนนีทรงปล่อยแล้ว เป็นผู้กลัวต่อภัย คือ ความโศก ออกบวชแล้ว เมื่อศึกษาอยู่ได้กระทำให้แจ้งซึ่งอภิญญา ๖ กระทำให้แจ้ง ซึ่งผลอันเลิศ คือ อรหัตตผล นิพพานของนางสุเมธราชกัญญาเป็นธรรมน่าอัศจรรย์ ไม่เคยมี

เมื่อจะแสดงวิธีตามที่ได้ประพจน์แล้วในปฐกนิพพาน พระสุเมธาเถรีจึง พยากรณ์ในเวลาปริณิพพานว่า เมื่อพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโกนาคมน์เสด็จจุติ แล้วในโลก เมื่อสังฆารามตั้งลงใหม่ ๆ ข้าพเจ้าเป็นหญิง ๓ คน เป็นสหายน (คือ นางธัญชาณี นางเขมา และข้าพเจ้า) ได้ถวายอารามให้เป็นที่อยู่ของสงฆ์ ข้าพเจ้าทั้ง ๓ ได้จุติในเทวโลก ๑๐ ครั้ง ๑๐๐ ครั้ง ๑,๐๐๐ ครั้ง และ ๑๐,๐๐๐ ครั้ง ไม่ต้องพูดถึงการเกิดในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าทั้ง ๓ เป็นผู้มียุติคุณในเทวโลก ทั้งหลาย ไม่ต้องกล่าวถึงความเป็นผู้มียุติคุณในหมู่มนุษย์ ข้าพเจ้าได้เป็น พระมเหสีนารีรัตน์ของพระเจ้าจักรพรรดิผู้มีรัตน ๗ ประการ การที่เราสร้างอาราม ถวายให้เป็นที่อยู่ของสงฆ์ ในกาลแห่งพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมน์นั้น เป็นเหตุ เป็นแดนเกิดแห่งทิพยสมบัติตามที่กล่าวมาแล้ว ทั้งเป็นรากเหง้า เป็นเหตุให้อดทนใน คำสั่งสอน เป็นเหตุให้ตั้งลงมั่นครั้งแรกในพระศาสนา และเป็นที่สุกสันแห่งความเพียร ของข้าพเจ้า ผู้ยินดีแล้วในธรรม

บุคคลเหล่าใด ย่อมเชื่อพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีปัญญาไม่ต่ำ ทราบ บุคคลเหล่านั้นย่อมกล่าวอย่างนี้ ย่อมเปื้อน่ายในภพ ครั้นเปื้อน่ายแล้ว ย่อมคลายกำหนด

จบ มหานิบาต

ท่านผู้ฟังจะเห็นความคุ่มค่าที่นางสุเมธราชกัญญาได้ทรงยกภาชิตต่าง ๆ ขึ้นมาแสดง ให้เห็นถึงการที่ไม่ควรติดในกาม ในร่างกาย ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจิต และข้อสำคัญที่สุด คือ ก่อนที่จะสละความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจิต จะต้องอบรมปัจจัยบารมีมากมายสักเพียงไร ด้วยการขัดเกลา ด้วยการเจริญกุศลทุกประการ อดทนในการที่สติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพ ธรรมตรงตามลักษณะของสภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริง อย่างขณะนี้ ถ้าสติจะ



ระลึกถึงสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย แข็งหรืออ่อน ร้อนหรือเย็นก็แล้วแต่ นั่นเป็นสติปัฏฐาน และไม่ต้องเดือดร้อนใจที่จะรู้ให้ชัดกว่านั้น ให้มากกว่านั้น ให้นานกว่านั้น ถ้าเป็นในลักษณะนั้น ก็ไม่อดทน มีความเป็นตัวตนแทรกขึ้นมาใครที่จะให้รู้ชัดว่า ลักษณะที่แข็งนั้นเป็นนามรูปปริจเจทญาณอย่างไร ซึ่งไม่ใช่จะรู้ได้ง่ายอย่างนั้น เพราะเหตุว่าก่อนที่จะประจักษ์จริง ๆ ในความไม่เที่ยง ในความเกิดขึ้นและดับไป จะต้องอบรมเจริญปัญญา ละคลายการที่เคยยึดถือนามและรูปทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ โดยทั่วจริง ๆ และเป็นปกติอย่างนี้

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน และท่านกล่าวว่า ชีวิตประจำวันเป็นสติปัฏฐาน แต่เป็นอย่างนั้นแล้วหรือยัง ชีวิตประจำวันตามปกติธรรมดาไม่ผิดปกติเลย เป็นสติปัฏฐาน เพราะว่าสติสามารถที่จะระลึกถึงลักษณะของ สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตรงตามความเป็นจริง ไม่ผิดเพี้ยนเลย และสามารถที่จะประจักษ์ได้จริง ๆ ในสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน สามารถที่จะแทงตลอดถึงการเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ แต่ว่าก่อนที่จะถึงปัญญาขั้นนั้น อย่าข้าม โดยที่ว่า กำลังเห็นในขณะนี้ก็ยังไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า นามธรรมเป็นอย่างไร รูปธรรมเป็นอย่างไร

ถ้ากำลังเห็นในขณะนี้ไม่สามารถที่จะรู้ว่า เป็นนามธรรมไม่ใช่รูปธรรม ก็ไม่สามารถที่จะประจักษ์ว่า นามธรรมเกิดอย่างไร ดับอย่างไร รูปธรรมเกิดอย่างไร ดับอย่างไร เพราะฉะนั้น เป็นการอดทนจริง ๆ ที่สติจะต้องระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามปกติ

ถ. ตรงนี้ที่ลำบาก เวลาที่สติเกิดขึ้น เห็นกับสิ่งที่ถูกเห็น เสี่ยงกับได้ยิน เสี่ยง มีลักษณะต่างกันอย่างไร ยากตรงนี้ จะไปรู้ตรงได้อย่างไร สัมผัสกับเห็น ก็เกิดขึ้น รวมกัน แยกกันไม่ออก ขณะที่เห็นกับสิ่งที่ถูกเห็นก็รวมกันอยู่ จะรู้ตรงหรือไม่ตรงก็ไม่รู้ทั้งนั้น แล้วแต่จิตจะโน้มไป บางครั้งก็พิจารณาว่า ลักษณะนี้เป็นสี ลักษณะนี้เป็น การเห็น แต่จะตรงหรือไม่ตรง ก็ไม่รู้

ส. เป็นข้อสงสัยของท่านที่เริ่มเจริญสติปัฏฐานทุกท่าน เพราะฉะนั้น วิธีอบรมเจริญปัญญาควรจะเป็นไปในลักษณะอย่างไร เมื่อทราบว่า สติควรจะระลึก



ลักษณะของสภาพธรรมตรงลักษณะที่กำลังปรากฏ แต่ไม่ได้หมายความว่า ให้เป็นตัวตนที่กำลังพยายามให้ตรง

ถ้าเป็นตัวตนที่กำลังพยายามที่จะให้ตรง ก็ลำบากอีกแล้ว ซึ่งขณะนั้นจะไม่ตรงแน่นอน เพราะว่าตัวตนกำลังพากเพียรพยายาม และในขณะที่กำลังเพียรพยายามนั้นเอง ไม่ตรงลักษณะของสภาพธรรมที่เพียงปรากฏแล้วหมดไป เพราะฉะนั้น การที่จะระลึกทำให้ตรงลักษณะของสภาพธรรม ก็ด้วยการละคลายตัวตนที่กำลังพากเพียรที่จะพยายามกระทำให้ตรง

และจะสังเกตได้จริง ๆ ว่า ขณะใดที่มีการละคลาย สภาพธรรมย่อมปรากฏตรงลักษณะของสภาพธรรมนั่นเอง ตัวตนที่กำลังนั่งอยู่นี้ก็ไม่มี มีแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมลักษณะเดียวที่ปรากฏ จะเป็นอ่อน หรือว่าจะเป็นแข็ง หรือว่าจะเป็นร้อน หรือว่าจะเป็นเย็น หรือว่าจะเป็นเสียง หรือว่าเป็นกลิ่นก็ตาม มีการเข้าใจอย่างนี้จริง ๆ ว่า ตัวตนไม่มี มีแต่เพียงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏลักษณะเดียวเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าขณะนั้นไม่ยึดโยงความเป็นตัวตนไว้ ลักษณะของสภาพธรรมจะปรากฏตรงลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ

ถ. ขณะที่มีความรู้สึกตัว ขณะนั้นตัวตนไม่มี แต่แยกไม่ออกระหว่างสี่กับเห็น ก็ประชุมรวมกันอยู่ตามที่อาจารย์บรรยาย ทั้งที่ตัวตนไม่มี ก็ยังแยกไม่ออกว่าธรรมที่เกิดขึ้นเป็นรูปหรือเป็นนาม เพราะว่ารวดเร็วเหลือเกิน เมื่อแยกไม่ออก ก็รู้ว่าแยกไม่ออก ผมจึงคิดว่า พิจารณาสภาพธรรมไม่ตรงตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น อาจารู้คลาดเคลื่อน รู้ไม่ตรง เพราะเหตุว่ายังแยกไม่ออก จะตรงหรือไม่ตรง ก็ยังไม่รู้

สุ. ถ้าไม่ยึดโยงไว้ ไม่มีอะไรเลย กำลังนั่งนี้ก็ไม่มี แต่ว่ามีลักษณะที่กำลังปรากฏจริง ๆ ตรงส่วนหนึ่งส่วนใด ตรงลักษณะนั้นจริง ๆ แต่ไม่มีตัวตน ไม่มีท่าทางอะไรที่กำลังนั่ง นี่คือวิธีที่จะรู้ตรงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง เพราะโดยมากยึดโยงความรู้สึกว่า กำลังนั่ง หรือว่าเป็นท่าทางอยู่ แต่จริง ๆ ไม่มี ท่าทางไม่มี ตัวตนไม่มี เพราะว่ามีเพียงลักษณะเดียวปรากฏแต่ละขณะ



เพราะฉะนั้น ขณะนี้ไม่มีท่าทาง ไม่มีตัวตน มีลักษณะอ่อนปรากฏตรงไหน มีลักษณะแข็งปรากฏตรงไหน ก็ตรงนั้นจริง ๆ เพราะตรงอื่นไม่มี นั่นคือลักษณะของ ธรรมที่ปรากฏตรงตามความเป็นจริงตรงนั้น และจึงจะสำเนียง สังกต เพื่อจะแยก รู้ ลักษณะที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม แต่การที่จะแยก รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรมเป็น รูปธรรมนี้ ต้องมีลักษณะตรงลักษณะจริง ๆ ปรากฏเสียก่อน เวลานี้ปรากฏได้ไหม ไม่ต้องยึดโยงท่าทางอาการอะไรได้เลย รู้เฉพาะตรงลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ

ถ้าจะเป็นอ่อนหรือแข็งตรงหนึ่งตรงใด ก็ตรงนั้นเท่านั้นที่ปรากฏ ส่วนอื่นไม่ ปรากฏ ถ้าอ่อนหรือแข็งกำลังปรากฏ อย่างอื่นจะปรากฏได้ไหมตรงนั้น ไม่ได้ ถ้ากลืน กำลังปรากฏ ลักษณะอื่นจะปรากฏตรงนั้นได้ไหม ตรงที่กลืนปรากฏ ก็ไม่ได้ เพราะฉะนั้น จะต้องมียึดลักษณะเดียวที่ปรากฏ เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็ตรงลักษณะ และจึงสำเนียง สังกตที่จะรู้ว่า ลักษณะที่ปรากฏนั้นมีจริง ไม่ต้องใช้คำว่ารูปก็ได้ เพราะว่าตัวตนไม่มี ปรากฏแต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ลักษณะหนึ่ง เท่านั้น ซึ่งเกิดปรากฏแล้วก็หมดไป นั่นเป็นการรู้ลักษณะของรูปที่ปรากฏ

ถ้าเป็นกลืน กลืนก็ปรากฏ มีลักษณะตรงลักษณะของกลืนที่ปรากฏจริง ๆ ตรง นั้น และถ้าจะสำเนียง สังกตที่จะให้รู้ว่าเป็นนามธรรม ก็คือ ขณะที่กลืนปรากฏ มีการรู้ มีสภาพรู้ในกลืนในขณะนั้นด้วย กลืนจึงได้ปรากฏ

ถ. ที่อาจารย์กล่าวว่า ลักษณะปรากฏเพียงลักษณะเดียว ตามที่ศึกษามา ทั้งนามทั้งรูปเกิดพร้อมกัน เพราะฉะนั้น ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้น เกิดขึ้น พร้อมกันทั้ง ๒ ลักษณะ แต่เวลาที่รู้ รู้อารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดอารมณ์เดียวก็จริง แต่ เพราะเกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง ๒ ลักษณะทั้งรูปทั้งนาม ก็ยังแยกแยกแยกนามไม่ออก ในขณะที่สังเกต สำเนียง บางครั้งก็ว่าสังเกตรูป บางครั้งก็ว่าสังเกตนาม ก็เป็นไป อย่างนั้นแหละ พิจารณาตามเรื่องตามราวอย่างนั้นแหละ

ส. ต้องตามเรื่องตามราวไปก่อน ถ้าไม่เริ่มจากความไม่รู้ จะให้เป็นความรู้ ที่เดียว ความรู้นั้นจะมาจากไหน ก็ต้องมีความไม่รู้ก่อน และสติก็เริ่มระลึก รู้ แต่ที่ว่า ตรงลักษณะจริง ๆ หมายความว่า อย่าโยงยึดความเป็นตัวตนในนามอื่น รูปอื่นด้วย



มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งกล่าวว่า การที่จะรู้ลักษณะของนามรูปทางตา ยากมาก ก็จริง แต่การที่จะรู้ตรงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ก็โดยนัยเดียวกันกับ ทวารอื่น ๆ คือ ไม่มีตัวตนที่กำลังยื่น ถ้าจะรู้ทางตา ทั้งทางอื่นหมด เป็นแต่เพียง สภาพรู้ที่กำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา ไม่สนใจในทวารอื่น รู้ว่าสภาพที่กำลังปรากฏนี้ เป็นสิ่งที่ต้องศึกษา สำเนียง สังกตที่จะรู้สภาพที่ต่างกัน

สิ่งที่ปรากฏทางตากำลังปรากฏเดี๋ยวนี้ เป็นปกติอย่างนี้ ถ้าจะเป็นการระลึก รู้ ลักษณะของนามธรรม ก็เป็นเพียงธาตุรู้หรืออาการรู้เท่านั้น รู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่สิ่งที่กำลังปรากฏ ต้องแยกขาดออกจากกันจริง ๆ สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นส่วน หนึ่ง เป็นสิ่งที่กำลังปรากฏอยู่ แต่ว่าอาการรู้ หรือธาตุรู้ ไม่ใช่รูปธรรม เป็นแต่เพียง อาการรู้หรือธาตุรู้เท่านั้นที่กำลังรู้ทางตา คือ กำลังรู้ในสิ่งที่กำลังปรากฏใน ขณะนี้ทางตา

ถ. หมายความว่า เมื่อยังแยกแยะแยกนามไม่ออก ก็ให้รู้ทีละทวาร ไม่ว่าจะ เป็นรูปหรือเป็นนาม เมื่อแยกไม่ออก ก็ยังไม่ต้องไปแยก ให้รู้ว่าจะขณะนั้น เช่น ตาเห็น สี ก็รู้ว่าสิ่งที่เห็นนั้นก็เป็นเพียงรูป เป็นเพียงสี และขณะที่รู้ทางตา ขณะนั้นอารมณ์ ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจไม่ปรากฏ รู้ทางตาทางเดียวจริง ๆ สรุปคือ รูปนามยังแยกไม่ออก ก็ไม่ต้องไปแยกหรืออย่างไร

สุ. ที่รู้ว่า เป็นรูปที่ปรากฏทางตา นั่นก็แยกแล้ว อย่าท้อใจหรือคิดว่าจะ แยกไม่ได้ ฟังบ่อย ๆ หลาย ๆ ครั้ง จะค่อย ๆ ระลึกได้จริง ๆ ว่า ขณะที่กำลังเห็นนี้ สิ่งที่กำลังปรากฏ คือ สีสังขาร เป็นของจริง เป็นรูปที่ปรากฏทางตา แต่ไม่ใช่ สภาพรู้ ไม่ใช่อาการรู้ ส่วนอาการรู้ก็เป็นธาตุรู้ล้วน ๆ จริง ๆ ที่กำลังรู้ในรูปสีที่กำลัง ปรากฏทางตา ซึ่งแปลกกว่าทวารอื่น เพราะว่าปรากฏเป็นสีสังขาร เป็นโลก เป็นอาการ แปรจากธาตุรู้อื่น เป็นอาการแปรจากธาตุรู้เสียง เป็นอาการแปรจากธาตุรู้กลิ่น และจะไม่มีธาตุรู้อาการรู้ ในขณะที่กำลังเห็น หรือขณะที่มีสีสังขารกำลังปรากฏ ไม่ได้ ต้องมีธาตุรู้ ซึ่งไม่ใช่สีสังขารขณะที่กำลังปรากฏ



เวลาที่กำลังเห็น และกำลังระลึกถึงทางตา จะระลึกถึงในสิ่งที่ปรากฏ และก็รู้ในลักษณะของธาตุรู้ที่กำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตาก็คือ ซึ่งเสียงก็กำลังปรากฏอยู่เหมือนกัน แต่ขณะนั้นสติไม่ได้ระลึกถึงในลักษณะของเสียง หรือในลักษณะของธาตุรู้เสียง

เพราะฉะนั้น ต้องอบรมเจริญไปแต่ละทวารจริง ๆ ทีละเล็กทีละน้อยก็ไม่ใช่ไร แต่ว่าเจริญขึ้น ข้อสำคัญที่สุด คือ อย่าคิดว่า อยากจะให้มึสติมาก ๆ แต่ไม่รู้อะไร หรืออย่าคิดว่า อยากจะให้มึสติมาก ๆ แต่ไม่รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะว่าสติที่เกิดขึ้นเป็นสติปัญญาฐานได้ ก็โดยการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ในขณะนี้ ตามปกติ ตามความเป็นจริงแต่ละทวาร





๔๘๐



ถ. ที่อาจารย์จะเคยบรรยายไว้ว่า ผู้เจริญสติปัฏฐานนั้นเปรียบเหมือนนายขมังธนู ยืนอยู่ ๔ ทิศ มีความชำนาญ ยิ่งมาพร้อม ๆ กัน คนที่ยืนอยู่นั้นต้องสามารถรับลูกธนูได้โดยไม่ให้ถูกตัว และไม่ให้ตกถึงพื้นดินด้วย ธนูทั้ง ๔ อัน คงเปรียบเหมือนกับการเห็นในขณะนี้ กำลังสังเกตพิจารณาอยู่ บางครั้งเสียงก็เกิดขึ้นปรากฏทางหู ก็ละทิ้งทางตาไปพิจารณาทางหูทันที เป็นอย่างนี้ใช่ไหม

ส. เรื่องวุ่นวายของคนที่จะทำวิปัสสนามีมากเกินไป บางทีก็สงสัยว่า ทั้งอันนั้นมารู้ อันนี้ ทั้งอันนี้ไปรู้ อันนั้น เพราะว่าอันนั้นกำลังปรากฏ ถูกไหม ก็เป็นเรื่องที่พยายามจะทำ ไม่ใช่เป็นการที่จะให้สติเกิดระลึก รู้ เป็นธรรมดาของสติที่จะเป็นไป เป็นเรื่องที่จะต้องรู้ แต่จะรู้เมื่อไร จะรู้วันไหน จะระลึกหรือไม่ระลึกในวันนั้น ก็เป็นเรื่องของสติ

ถ้ากำลังระลึกทางตา ถ้าเสียงปรากฏ หดไป ก็ไม่ต้องตกใจ ไม่ต้องห่วงไหวที่จะรีบทิ้งทางตาไปคว้าทางหู ถ้าเป็นอย่างนั้น คงจะสับสนวุ่นวาย ยุ่งยาก เดือดร้อน เพราะว่ามีแต่ตัวตน ผลทางนั้น ไปรับทางนี้ ไปคว้าทางโน้น ก็เป็นเรื่องที่ยุ่งยากมาก แต่ว่าการเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่สติเกิดเพื่อระลึกในขณะนั้น ไม่ต้องมีความกังวลว่า จะรีบทิ้งทางนี้ไปรู้ทางโน้น ถ้ากำลังระลึกทางตา ก็ระลึกทางตา ถ้าเกิดจะระลึกทางหู ก็ระลึกทางหู ตามปกติ เป็นเรื่องละ ไม่ใช่เรื่องวุ่นวาย ไม่ใช่เรื่องสับสน

สำหรับพระสูตรที่ท่านผู้ฟังยกขึ้นมากล่าวเมื่อครู่นี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเกิดดับของสภาพธรรมอย่างรวดเร็วมากนั่นเอง แม้ขณะที่กำลังเห็นอยู่ในขณะนี้ สภาพธรรมก็เกิดดับสลับต่อกัน กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้ ใญ่รู้พะ กำลังคิดนึก สภาพธรรมเป็นสภาพที่เกิดดับสลับต่อกันอย่างรวดเร็วมาก แต่สติก็ยังสามารที่จะเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้



ถ. การรู้สึกตัวและรู้อารมณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นบ่อยเหลือเกิน เกิดขึ้นครั้งใดก็รู้ เช่น เสียงก็ดี สีกี้ดี เย็น ร้อน อ่อน แข็งก็ดี เมื่อรู้แล้ว ขณะที่รู้ นั้น ก็ไม่ได้สังเกต ไม่ได้สำเนียง ขณะนั้นจะชื่อว่า พิจารณาหรือไม่ และการพิจารณาควรพิจารณาอย่างไร

ส. สำหรับผู้ที่เจริญสติปัฏฐานตามความเป็นจริงแล้วจะรู้สึก ว่า ท่านจะต้อง ตั้งต้นใหม่อยู่บ่อย ๆ อยู่เรื่อย ๆ ไซ้ไหม บางทีเข้าใจว่ารู้แล้ว ต่อกไปอีกสักหน่อย ก็ไม่ใช่เสียแล้ว สงสัยอีกแล้วว่าเป็นอะไร

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้จริง ๆ ว่า ท่านต้องปรารภสติที่เคยสังเกตแล้ว สำเนียงแล้ว รู้แล้วเพียงนิดเดียว และก็มีการหลงลืมสติ การไม่ได้พิจารณาลักษณะ ของนามธรรมและรูปธรรมอีกมากมาย พร้อมทั้งกิเลสที่ครอบงำ จนกระทั่งความรู้ที่ เพิ่งศึกษามาหน่อยหนึ่ง สังเกตสำเนียงมานิดหนึ่งนี่ไม่ปรากฏ ก็จะต้องตั้งต้นใหม่อีก ปรารภอีกว่า ที่กำลังเห็นนี้ สภาพรู้เป็นอย่างไร สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นอย่างไร แต่ว่าจะรวดเร็วขึ้นกว่าผู้ที่ไม่เคยอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย จนกว่าจะเป็นปัญญาที่คม กล้า ถึงขั้นที่ไม่จำเป็นต้องปรารภใหม่ สังเกตหรือสำเนียงใหม่

ถ. ความเพียรที่อาจารย์เคยบรรยาย ผมฟัง ๆ ไป ก็ยังไม่ค่อยจะเข้าใจ คือ อาจารย์บรรยายว่า ขณะที่รู้สึกตัว มีสติเกิดขึ้นรู้อารมณ์ทางตา ขณะที่กำลังสังเกต สำเนียง ขณะนั้นวิริยเจตสิกก็ประกอบกับจิตแล้ว ผมก็พิจารณาลักษณะของ วิริยเจตสิกหรือลักษณะของความเพียร แค่นี้พอแล้วหรือ

ส. รู้ความเพียร หรือรู้อะไร ขณะที่กำลังรู้สภาพที่ปรากฏทางตา กับสภาพ ที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา หรือว่าทางหูลึกรู้ในเสียง ไม่ต่อเชื่อมโยงกับทวารอื่นเลย ไม่มีอะไรนอกจากเสียง เพราะฉะนั้น เป็นลักษณะของเสียงจริง ๆ ไม่ทันที่จะคิดหรือที่ จะรู้ว่าเป็นเสียงอะไร เสียงใคร มีความหมายว่าอะไร อยู่ทางซ้าย หรืออยู่ทางขวา เพราะว่าขณะนั้นสติระลึกรู้ตรงเสียง ไม่เชื่อมโยงกับนามอื่น รูปอื่น หรือความยึดถือว่า เป็นตัวตนเลย ขณะนั้นรู้วิริยะ หรือรู้เสียง หรือรู้สภาพที่กำลังรู้เสียงที่กำลังปรากฏ เพราะขณะนั้นก็มีสภาพรู้ แต่ขณะนั้นเป็นการรู้เสียง



เพราะฉะนั้น ไม่ใช่รู้วิริยะ แต่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าเป็นทางใจ รู้มากกว่าทางทวารอื่น เพราะเหตุว่าทางตา รู้เฉพาะสี ทางหู รู้เฉพาะเสียง ทางจมูก รู้กลิ่น ทางลิ้น รู้รส ทางกาย รู้โผฏฐัพพะ แต่ทางใจ รู้มากกว่านั้น เพราะฉะนั้น ที่กล่าวว่า รู้วิริยะ ก็จะต้องให้ตรงลักษณะจริง ๆ ว่า รู้เมื่อไร ขณะไหนที่เป็นวิริยะ

ในคราวก่อน เป็นเรื่องของอุโบสถศีลองค์ที่ ๓ คือ การละเว้นอพรหมจรรย์ ซึ่งในพระไตรปิฎกก็มีเรื่องที่จะให้พุทธบริษัทได้เห็นประโยชน์ของการละเว้นอพรหมจรรย์ สำหรับข้อความต่าง ๆ ที่ท่านได้ยินได้ฟัง แม้ในยุคนี้สมัยนี้ บางที่ท่านอาจไม่ทราบว่าเป็นข้อความที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก

ใน **ขุททกนิกาย ชาดก อัญญาภิชาตชาดก อัญญาชาดก** มีข้อความที่ได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ซึ่งคนในครั้งนั้นได้กล่าวเป็นการเปรียบเทียบ ข้อความมีว่า

เมื่อใดแม่น้ำคงคาตาดาชด้วยดอกบัวก็ดี นกดูเหว่าสีขาวยเหมือนสังข์ก็ดี ต้นหว้าพึงให้ผลเป็นผลตาลก็ดี เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เป็นข้อความที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้เลย เช่น การที่นกดูเหว่าจะมีสีขาวยเหมือนสังข์ หรือว่าแม่น้ำคงคาตาดาชด้วยดอกบัว หรือว่าต้นหว้าพึงให้ผลเป็นผลตาล

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อใด ผ้าสามชนิดจะพึงสำเร็จได้ด้วยขนเต่า ใช้เป็นเครื่องกันหนาวในคราวน้ำค้างตกได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด เท้าทั้งหลายจะพึงทำเป็นป้อม มันคงดีไม่หวั่นไหว อาจจะทนบุรุษผู้ขึ้นรบได้ตั้งร้อย เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด เขากระต่ายจะพึงทำเป็นบันไดเพื่อขึ้นไปสวรรค์ได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด หนูทั้งหลายจะพึงไต่บันไดขึ้นไปกัดพระจันทร์ และขับไล่ราหูให้หนีไปได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่



เมื่อใด แมลงวันทั้งหลายเที่ยวไปเป็นหมู่ ๆ ตีเมเหล้าหมดหม้อ เมาแล้ว จะ
พึงเข้าไปอยู่ในโรงถ่านเพลิง เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด ลาพืงมีริมฝีปากงาม สีเหมือนผลมะพลับ มีหน้างามเหมือนแว่นทอง
จะเป็นสัตว์ฉลาดในการผ่อนรำขบร้องได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด กากับนกเค้าพึงปรารถนาสมบัติให้แก่กันและกัน ปรีक्षाปรองดองกัน
อยู่ในที่ลับได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด รากไม้และใบไม้อย่างละเอียด พึงเป็นร่มมั่นคงป้องกันฝนได้ เมื่อนั้น
เราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด นกตัวเล็ก ๆ พึงเอาจะจะงอยปากคาบภูเขาคันธมาทน์บินไปได้ เมื่อ
นั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

เมื่อใด เด็ก ๆ พึงจับเรือใหญ่อันประกอบด้วยเครื่องยนต์และใบพัดกำลังแล่น
ไปในสมุทรไว้ได้ เมื่อนั้นเราทั้งสองพึงอยู่ร่วมกันได้แน่

จบ อัฐฐานชาดกที่ ๙

บางท่านอาจคิดว่า คนยุคนี้อาจเปรียบได้มากกว่านี้ ซึ่งความคิดความเห็น
ต่าง ๆ กันของคนในยุคสมัยต่าง ๆ กันนั้น ก็ตามการสะสมของจิต จึงทำให้
เปรียบเทียบในสิ่งที่เป็นไปได้ต่าง ๆ กัน

ขอต่ออุโบสถศีลองค์ที่ ๔ ซึ่งข้อความใน **อังคุตตรนิกาย อัฐกนิบาต
สังขิตตสูตร (อุโบสถวรรคที่ ๕)** มีข้อความว่า

พระอรหันต์ทั้งหลายละมุสาวาท งดเว้นจากมุสาวาท พุดแต่คำสัตย์ ส่งเสริม
คำจริง มั่นคง ควรเชื่อถือได้ ไม่กล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลกตลอดชีวิต
ในวันนี้ แม้เราก็ละมุสาวาท งดเว้นจากมุสาวาท พุดแต่คำสัตย์ ส่งเสริมคำจริง
มั่นคง ควรเชื่อถือได้ ไม่แก้งกล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลก ตลอดคืนและวันนี้
เราชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม้ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้า
อยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้ ๆ



ท่านผู้ฟังจะเห็นความสำคัญของอุโบสถองค์ที่ ๔ ว่า เป็นเรื่องที่ต้องเข้าจำ ซึ่งหมายความว่า รักษาไว้ได้นานพอสมควร เพื่อสะสมให้เป็นอุปนิสัยปัจจัย คือ ตลอดคืนและวันนี้

บางท่านสมาทานศีล ๕ แต่ว่าหลังจากที่สมาทานแล้ว ก็อาจจะมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้นทำให้ท่านล่วงศีล ๕ ไป เพราะว่าในขณะที่ท่านมีเจตนาสมาทาน ก็เป็นแต่เพียงเจตนาที่จะงดเว้นอกุศลกรรม แต่ยังไม่มีความจริง ยังไม่มีวัตถุที่จะก้าวล่วงมาเผชิญหน้า ข้อสำคัญ คือ ถึงแม้ว่าท่านได้สมาทานแล้ว มีเจตนาที่จะรักษาศีลแล้ว แต่เมื่อมีเหตุการณ์เฉพาะหน้าเกิดขึ้น มีวัตถุที่จะก้าวล่วง ก็ยอมแล้วแต่ว่าขณะนั้น จะมีวิริยเจตสิกเกิดขึ้นเป็นสัมปัตตวิริติ คือ เว้นอกุศลกรรมในขณะนั้นทันทีหรือไม่ ซึ่งถ้าวิริยเจตสิกไม่เกิด ขณะนั้นก็ไม่ใช้ตัวตน เป็นแต่เพียงว่า สภาพธรรมที่เป็นกุศลจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ถ้าวิริยเจตสิกซึ่งเป็นโสภณเจตสิกไม่เกิดขึ้นวิริยขณะนั้นก็เป็นอกุศลจิตซึ่งเป็นปัจจัยให้ทำอกุศลกรรม ให้ก้าวล่วงอกุศลกรรม

สำหรับเรื่องของคำพูดนี้ ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เป็นสิ่งที่สำคัญมาก นำมาให้ได้ทั้งความสุขและความทุกข์ และคำพูดอย่างไหนจะนำความสุขมาให้ คำพูดอย่างไหนจะนำความสุขมาให้ ถ้าเป็นคำจริงย่อมนำความสุขมาให้ แต่ถ้าเป็นคำเท็จ อาจจะเพียงปลอบใจได้ชั่วคราวชั่วคราว แต่ไม่สามารถจะนำความสุขที่แท้จริงมาให้ได้ เพราะเหตุว่าไม่ใช่คำจริง

ท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเล่าให้ฟังว่า ปกติท่านฟังธรรมเสมอ และท่านเป็นผู้ที่พยายามอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็นปกติในชีวิตประจำวันด้วย เมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่านฟังธรรม แต่ก่อนที่จะฟังธรรม มีการให้ศีล ท่านก็สมาทานศีลก่อนที่จะฟังธรรม ซึ่งปกติแล้วท่านเป็นผู้ที่มีเจตนาตั้งใจที่จะอบรมเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการตั้งใจมั่นคงที่จะไม่ล่วงอกุศลกรรมอยู่แล้ว แต่เฉพาะวันนั้น มีศรัทธาเป็นพิเศษที่จะสมาทานศีลในเวลาที่จะให้ศีลก่อนแสดงธรรม ซึ่งภายในวันเดียวกันนั่นเอง หลังจากที่ได้สมาทานได้ไม่นาน ก็มีเหตุจำเป็นเกิดขึ้นที่จะให้กล่าวมุสาวาท เพื่อที่จะให้คนอื่นสบายใจ ผลก็คือ



เดือดร้อนกระสับกระส่าย กระวนกระวายนานมากทีเดียว ซึ่งถ้าสิ้นชีวิตลงในขณะนั้น ก็เต็มไปด้วยตัวตน และจะไปสู่ภพไหน ภูมิไหน

เมื่อได้สนทนากับท่านผู้นั้นในเรื่องนี้ ท่านก็ระลึกขึ้นได้ถึงบุคคลในครั้งพุทธกาล คือ พระนางมัลลิกา ซึ่งเป็นผู้ที่เจริญกุศลมาก แต่ก็ยังมีการติดข้องผูกพันในความเป็นตัวตน เมื่อระลึกถึงอดีตอกุศลกรรมที่ได้กระทำไปแล้ว เพราะฉะนั้น หลังจากที่ท่านสิ้นพระชนม์แล้ว ท่านก็เกิดในนรก

เพราะฉะนั้น สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้อบรมเจริญปัญญาจนกระทั่งบรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล ก็ไม่แน่ว่า การเฝ้า การยึดถือในตัวตนจะทำให้กังวลในเรื่องใดบ้าง และในขณะใด ซึ่งถ้าเป็นในขณะก่อนจะสิ้นชีวิต ก็มีปัจจัยทำให้ปฏิสนธิในอบายภูมิได้

ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านจะเข้าใจพยัญชนะและข้อความที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก เพราะว่าไม่ใช่เป็นเพียงตัวหนังสือในพระไตรปิฎก แต่เป็นสภาพธรรมในชีวิตประจำวันที่มีปรากฏเกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ถ้าท่านเป็นผู้ที่มีวงศ์ญาติใหญ่ มีธุรกิจมากหรือน้อยก็ตาม ซึ่งท่านเป็นผู้ที่ผูกพันในบุคคลเหล่านั้น เป็นมิตรสหาย เป็นพี่น้อง เป็นวงศ์ญาติ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าที่พักอาศัยของท่านจะใหญ่โตกว้างขวางสักเท่าไรก็ตาม แต่เมื่อเข้าไปรวมอยู่ในจิตใจของท่าน ร้อยแปดพันเก้าเรื่อง ก็ปรากฏว่าในใจคับแคบเหลือเกิน อึดอัดเหลือเกินด้วยเรื่องราวต่าง ๆ ที่แสนจะเดือดร้อน ที่ยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายเป็น ตัวตน ก็จะเข้าใจความหมายของคำว่า **คับแคบ**

คับแคบ ไม่ใช่สถานที่ แต่เป็นการยึดถือในสัตว์ ในบุคคล ในตัวตน ในเรื่องราว ในสิ่งต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในจิตใจ จนทำให้เป็นความรู้สึกคับแคบเหลือเกิน เดือดร้อนเหลือเกิน กระวนกระวาย กระสับกระส่ายเหลือเกิน เพราะฉะนั้น จะเข้าใจความหมายในพระไตรปิฎก เวลาที่สภาพธรรมนั้น ๆ เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตประจำวัน



ถ. ที่ท่านผู้ฟังผู้นั้น ท่านกล่าวมุลสาด้วยกุศลจิต คือ มุสาเพื่อให้ผู้อื่นไม่มีความเดือดร้อน เพราะฉะนั้น มีกุศลจิตเป็นมูล ขณะที่มุสานั้น ยังเป็นอกุศลหรือไม่ อาจารย์ช่วยอธิบายเพิ่มเติมอีกนิด

ส. คนละขณะกัน ถ้าท่านคิดว่าเป็นกุศล ท่านคงมุสาวนละมาก ๆ อยากรจะได้กุศลมาก ก็เลยมุสายุใหญ่ เพราะเข้าใจว่าเป็นกุศลจิตที่ทำให้มุสา นั้นไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง

การหวังที่จะให้คนอื่นไม่เดือดร้อนเป็นกุศลจิต แต่ไม่จำเป็นต้องมุสา ท่านที่เป็นผู้ที่ฉลาดในการใช้คำพูด ท่านอาจจะเปลี่ยนคำพูดของท่านจากแทนที่จะมุสาเป็นคำพูดที่ไม่มุสา และทำให้คนอื่นสบายใจได้

แต่ความชำนาญ ความว่องไวของการสะสมของจิตใจ แล้วแต่ว่าบุคคลนั้นจะคล่องแคล่วชำนาญในทางอกุศล หรือในทางกุศล ถ้าเป็นผู้ที่คล่องแคล่วชำนาญในอกุศล เป็นคนที่ฉลาดในการพูดจริง แต่เพราะว่าสะสมอกุศลมามาก มีกำลัง เพราะฉะนั้น ก็ฉลาดคล่องแคล่วทำให้คนอื่นเชื่อในขณะนั้นทันทีโดยไม่สงสัย แต่ถ้าท่านจะค่อย ๆ เปลี่ยนนิสัย เห็นโทษของมุสา รู้ว่าขณะนั้นเป็นอกุศลจิต และมีความชำนาญขึ้นในการอบรมเจริญกุศล วิรติเจตสิกก็จะมีกำลัง และชำนาญคล่องแคล่วในการที่จะเกิดขึ้นวิริตมุสาวาทในขณะนั้น ซึ่งกระทำได้โดยที่让别人สบายใจ และไม่ใช่มุสาวาทด้วย

